

Universitetsdraumen

Dei er mange, og dei vil bli universitet.
Men kan høgskolane finne frelse i universitetsstatusen?

Side 12–17

I AM GIULIETTA

AND I AM SUCH STUFF
AS DREAMS ARE MADE ON.

W. Shakespeare

Vi tar nå forhåndsordre med levering i år.
Giulietta fra 289.900,- med omfattende
utstyrs pakker inkludert i prisen.

EKSKLUSIV FORHÅNDSVISNING.

Giulietta! Den nye skjønheten fra Alfa Romeo. Giulietta er dristighet kombinert med maksimal sikkerhet og kontroll. Den unike Alfa DNA teknologien og elektronisk Q2 gir en helt ny kjøreopplevelse. Nye MultiAir og MultiJet motorer, lave CO₂ utslipp og 5 stjerner i NCAP setter fremtidens standarder innen dynamikk, miljø og sikkerhet. Giulietta er drømmenes design og elsket av biljournalister for sin skjønnhet og innovasjon. Gjør drøm til virkelighet du også...

UTEN HJERTE VILLE VI BARE VÆRT MASKINER.

Alfa Romeo Giulietta 1.750 TBI 235 CV. Forbruk (l/100 km) kombinert kjøring: 7,6. Utslipp CO₂ (g/km) 114-177.

Giulietta

alfaromeo.no

ARENDALE : Mbil AS 37045770 ARENDAL: RSA BIL Arendal 37005100 BERGEN: Oddvar Bjelde & Co 55535520 DRAMMEN: RSA BIL Drammen 32218800 FREDRIKSTAD: RSA BIL Fredrikstad 69392260 HAUGESUND: Magnus Hope AS 52707810 KONGSVINGER Glåmdal Bil & MC AS62810450 KRISTIANSAND: RSA BIL Kristiansand 38177040 KRISTIANSUND: Kristiansund Bil Og Caravan AS 71572150 KVINHERAD: Kvinnherad Bil & Teknisk AS 53484650 MOSS: Bilforum Moss AS 69253555ORKANGER: Bjørnstad Bil AS 72466990 OSLO: RSA BIL Ensjo 23242040 OSLO: RSA BIL Skøyen 22542450 ROMERIKE: RSA BIL Romerike 64831200 SANDNES: Rovik Auto AS 51605580 SANDNES: RSA BIL Forus 51964900 SANDVIKA: Autovia AS 47910910 SARPSBORG: RSA BIL Sarpsborg 69133070 SKI: RSA BIL Ski 64878880 TROMSØ: Nilsen Bil AS 77608420 TRONDHEIM: Bilmax Trondheim as 72882005 TØNSBERG: Tonsberg Auto AS 33349797 VIGELAND: Vigeland Bil AS 38256662 VIKERSUND: Hæhre Auto AS 32780084 ÅLESUND: Ødegårds Bil AS 70173350

12: Universitetsstrevet

Nye universiteter strever med å leve opp til forventningene. Så hvorfor trakter så mange av høyskolene etter universitetsstatus?

20: Samtalen

– Det er bra at forskningsfinansieringen kommer fra mange ulike kilder, mener Fred Kavli, mannen bak Kavliprisen.

24: Tester vannet

Hva tåler innsjøer og elver av miljøbelastning? Det vil forskere ved Norsk institutt for vannforskning (Niva) finne ut av.

4: Mer FoU i næringslivet

Næringslivet må bidra mer til forskning, hevder regjeringen. Avdelingsdirektør i Norsk industri er enig, men mener at også statens FoU-andel må øke.

5: Kvinnene rykker inn

Andelen kvinner blant Forskerforbundets yrkesaktive medlemmer øker stadig. Blant stipendiatene er kvinneandelen på hele 63 prosent.

6: Kan bli nytt hvileskjær

Mye kan tyde på at forslaget til nytt statsbudsjett vil innebære stillstand for universiteter og høyskoler og kutt for instituttsektoren.

7: Skeptisk til opprykksordning

Når institusjonene selv skal vurdere professoropprykk, er sjansen større for at feil person vil få opprykk, hevder kritiker.

8: Kutter i EU-prosjekter

Deler av instituttsektoren trapper kraftig ned på sine EU-aktiviteter – stikk i strid med regjeringens forskningspolitikk.

9: – Museene må forske mer

Universitetsmuseene må åpne opp for mer forskningssamarbeid med andre museer i Norge, mener direktøren ved Vitenskapsmuseet.

FASTE SIDER

27: Historiske bilder

- 31: Kommentar
- 32: Kronikk
- 34: Bøker
- 36: Debatt
- 39: Gjesteskribenten
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 8/2010 – 42. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALIST: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Stai. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 400

Aldri forsket så mye

Næringslivet tar en stadig større del av FoU-kaka, men regjeringen vil at de skal ta mer. Det vil næringslivet også, og retter skytset mot myndighetene.

FOTO: NORSK INDUSTRI

– Statens forskningsandel må øke, sier Knut E. Sunde i Norsk industri.

– Det store hamskiftet i FoU-arbeidet er at næringslivet har økt betydelig. Tilbake i 1970 sto instituttsektoren, universitets- og høyskolesektoren og næringslivet for en tredjedel hver. I dag står næringslivet for halvparten, mens de andre står for resten.

Det sier forskningsansvarlig i Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), Tore Li. Ifølge Indikatorrapporten 2010 (se faktaboks) sto næringslivet for 46 prosent av Norges totale FoU-utgifter i 2008, etterfulgt av universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren med henholdsvis 32 og 22 prosent.

Sist i Norden

Likevel ligger Norge langt tilbake for sine nordiske partnere og konkurrenter når det kommer til næringslivets forskningsinnsats som andel av BNP.

– Næringslivet utfører rundt halvparten av forskningsarbeidet, men næringslivet har også behov for å forske mer sammenliknet med våre konkurrenter og samarbeidspartnere i Vest-Europa. Vi trenger mer næringsliv som er mer forskningsintensivt, og vi trenger å forske

FOTO: KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

– Næringslivet må forske mer sammenliknet med våre konkurrenter, sier Kyrre Lekve.

mer i det næringslivet vi har, sier Kyrre Lekve, statssekretær i Kunnskapsdepartementet.

– Urimelig påstand

Regjeringen har som mål at forskning og utvikling på lang sikt skal utgjøre 3 prosent av Norges BNP. Næringslivets FoU-innsats skal utgjøre 2 prosent av BNP, mens statens innsats skal utgjøre 1 prosent. Regjeringen mener å ha oppfylt sin ene prosent, mens næringslivet fortsatt har en lang vei å gå. Det irriterer, spesielt fordi næringslivet mener regjeringen triksjer med tallene.

– Vi blir møtt med en påstand om at næringslivet ikke gjør nok. Det synes jeg er urimelig. Jeg tror næringslivet forsøker akkurat så mye som det behøver, sier Tore Li.

– Regjeringen argumenterer for at de har nådd sin ene prosent, og at det nå er næringslivet som må bidra. For meg høres det ut som at de legger inn årene. Etter vår mening driver de med en uryddig statistikkføring. For det første regner de inn Skattefunn-ordningen (skatterefusjon for bedrifters FoU-arbeid, red. anm.), noe som er helt uvanlig i OECD, og for det

andre måler de av fastlands-BNP. Det er også uvanlig å gjøre i internasjonal statistikk.

Li forteller at NHO ønsker å gjennomgå måltallene på nytt.

– Vi vil se på ressursmålene for forskning, og vi må få fornyet denne debatten. Det er det behov for.

Han får støtte fra Knut E. Sunde som er direktør i bransje- og industripolitisk avdeling i Norsk industri, NHOs største landsforening.

– Det er udiskutabelt at forskningsnivået må tilta i årene framover. For oss er treprosentmålet et levende mål. Siden vi har blitt Europas dyreste leverandør, må vi forske enda mer og ligge helt i front på innovasjon om vi skal vinne i det internasjonale kappløpet. Men da må også statens andel av FoU-budsjettene øke. Det er den eneste logiske slutningen, sier han.

Kyrre Lekve avviser imidlertid kravet. Hans kommentar til innspillet er at det «ikke er aktuelt å endre fordelingen mellom stat og næringsliv innenfor det langsiktige treprosentmålet.»

Lite forskningsrettet næringsliv

At norsk næringsliv forsøker så mye mindre enn sine nordiske naboer, forklares ofte med strukturen i norsk næringsliv.

– Sverige, Finland og Danmark har større innslag av næringer som er mer FoU-intensive. Sverige har mye forsvarsindustri, flyindustri, transportindustri og farmasøytisk industri. I Finland svarer Nokia for halvparten av FoU-innsatsen. Vi snakker om at Norge er oljeavhengig, men de er Nokia-avhengige. Likevel så har vi økt fra en tredjedel til halvparten. De siste 25 årene har bedriftenes FoU-innsats mer enn todoblet seg. Det har skjedd fordi forskning, utvikling og kompetanse er blitt stadig viktigere. Da må politikerne slutte å komme med påstanden om at næringslivet ikke leverer, for om det er en sektor som har satset på FoU, så er det næringslivet hvis vi ser utviklingen over tid, sier Li.

Lite statsstøtte

Knut E. Sunde i Norsk industri peker på at det er en lang søknadskø for å få offentlige tilskudd til forskning i næringslivet, men at det ikke er næringslivets innsats det skorter på.

I 2008 ble 75 prosent av næringslivets FoU-utgifter dekket gjennom foretakenes egne midler. Staten sto for 8 prosent av utgiftene, mens resten ble dekket av utenlandsk kapital

Endringer i medlemsmassen:

Kvinnene tar over

Kvinnelige stipendiater rykker inn i Forskerforbundet og skaper kvinneflertall.

og ekstern norsk finansiering, ifølge Indikatorrapporten.

– Det er et faktum at når man etterlyser vår FoU-innsats, så står bedriftene i kø for å få en liten andel i statlige bidrag. Hver bedrift betaler 75 til 80 prosent av utgiftene selv, men får ikke dekket resten, selv om kravene er mer enn tilfredsstillende. Da faller det litt på stengrunn hvis regjeringen sier at de har gjort sitt.

Spiller ballen tilbake

Statssekretær Kyrre Lekve fremhever på sin side at statens oppgave for å stimulere til forskning i næringslivet er å tilby kvalifisert arbeidskraft.

– Det vi gjør, er å sørge for å utdanne den arbeidskraften som trengs. Vi har universiteter og høyskoler som leverer topp kvalifisert personal som går inn i norske bedrifter.

– NHO etterlyser samtidig flere kandidater innenfor realfagene?

– Det er et område hvor vi har slitt i mange år. Vi har nylig lagt sammen alle tiltak, og kommet til et grovt estimat på at vi har brukt opp mot en halv milliard kroner rettet mot å stimulere til økt interesse for disse fagene. Vi ser at det har snudd litt de siste to årene. Så kanskje kan vi nå se at vi kan øke disse fagene, sier Lekve og legger til:

– Jeg må få utfordre næringslivet tilbake. Næringslivet må også ha en strategi for å øke sitt forskningsinnhold. Og så skal vi fortsette med det gode samarbeidet og de gode fellesatsingene.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Forskning i næringslivet

- Næringslivet står for 46 prosent av Forskning og utvikling (FoU) i Norge.
- Fra 2007 til 2008 økte næringslivets FoU-innsats med 9 prosent nominelt.
- Veksten i EU var på 3 prosent i samme periode.
- I 2008 utgjorde FoU 1,6 prosent av Norges BNP. Andelen har vært stabil siden 1986.
- Gjennomsnittet for OECD-landene er 2,3 prosent.

(Kilde: Indikatorrapporten 2010, utarbeidet av Nifu Step i samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Forskningsrådet.)

– På ti år har andelen kvinner blant Forskerforbundets medlemmer i yrkesaktiv alder gått fra 41 til 51 prosent, konstaterer Elisabeth Tindeland, leder for Forskerforbundets organisasjonsseksjon og ansvarlig for blant annet rekruttering.

Nylig vippet medlemsmassen over til kvinneflertall, om man bare ser på de i yrkesaktiv alder. Ser man på tallene fra de to siste årene, aner man hvorfor: 62 prosent av de nyinnmeldte har vært kvinner.

– Kjønnssammensetningen hos oss korresponderer dermed med kjønnssammensetningen i academia generelt i dag, der kvinnene nå utgjør 51 prosent av alle ansatte, sier Tindeland.

Stadig flere stipendiater

Det som virkelig er interessant, er imidlertid den høye andelen kvinnelige stipendiater som har meldt seg inn, påpeker hun.

– Ser man på tallene hos Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), er 51 prosent av stipendiatene kvinner. I Forskerforbundet er kvinneandelen blant de som holder på med doktorgraden, hele 63 prosent. Det at Forskerforbundet organiserer flere innen HF- og SV-fagene, som gjennomgående har en høyere kvinneandel enn for eksempel realfag, spiller nok også inn når en skal forklare den høye kvinneandelen blant stipendiatene våre, sier Tindeland.

Midlertidig ansatte – blant dem stipendiatene – har som regel en høyere terskel for å organisere seg enn hva folk med fast jobb har.

– Det er jo et kjempeparadoks, ettersom det gjerne er de midlertidig ansatte som trenger en fagforening mest. Så har vi da også hatt en målrettet satsing på stipendiater den siste tiden, sier Elisabeth Tindeland.

Et spørsmål om trygghet

Marie Lundbæk er en av Forskerforbundets nyinnmeldte. Hun er stipendiat i molekylærbiologi ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og meldte seg inn tidligere i år.

– Det handlet i mindre grad om lønn, men snarere om å ha et sted å henvende seg hvis man skulle behøve for eksempel juridisk hjelp. Jeg er i en yrkesgruppe der mange av oss går lenge i midlertidige stillinger. Det skaper usikkerhet, og derfor er det godt å vite at man har en organisasjon i ryggen.

Fagorganisering er likevel noe det snakkes lite om på arbeidsplassen hennes, forteller Lundbæk.

– I alle fall ikke ovenfra. Gruppelederne

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Vi rekrutterer langt flere stipendiater nå, sier Elisabeth Tindeland.

mine har aldri tatt opp spørsmålet. Så i den grad jeg diskuterer dette med noen, er det med andre stipendiater.

Den typiske organiserte

Når Lundbæk nå er medlem, kommer hun imidlertid i godt selskap. For om man ser bort fra at hun er blant de midlertidig ansatte, er hun en typisk fagorganisert, forteller Elisabeth Tindeland.

– Kvinner har lavere terskel enn menn for å organisere seg. Samtidig er det slik at høyere utdanning og jobb i offentlig sektor også er parametre som øker sannsynligheten for at du vil organisere deg. Sånn sett er det ikke rart at kvinnene nå er i flertall blant våre yrkesaktive medlemmer. Regner man også med pensjonistmedlemmene i organisasjonen, utgjør kvinnene 49 prosent, sier Tindeland.

AV SIRI LINDSTAD

Medlemsstatistikk

Kvinneprosent i Forskerforbundet:
Innmeldte to siste år: 62, stipendiater: 63,
professorer: 22, høyskoleansatte: 50,
universitetsansatte: 45

Frykter nytt hvileskjær

Universitets- og høyskolesektoren frykter nullvekst, samtidig som flere studieplasser gir økte utgifter til lærekrefter og bygg.

FOTO: BRAGE ARONSEN

– Kvaliteten på studieplassene er i fare, sier Turid Thomassen, leder i Rødt.

FOTO: KRF

– Regjeringen har ikke tid til et nytt hvileskjær, mener KrFs Øyvind Håbrekke.

Norsk forskningspolitikk kan stå tilbake som taperen når regjeringen 5. oktober legger fram sitt forslag til neste års statsbudsjett.

– Ressursbehovet er godt dokumentert gjennom handlingsromgruppa, og regjeringen må vise politisk vilje til å handle gjennom statsbudsjettet, sier Forskerforbundets leder Bjarne Hodne. Det departementsnedsatte utvalget, som Hodne sikter til, konkluderte med at handlingsrommet til universitet og høyskoler har blitt innskrenket de siste årene.

Nullvekst?

Til tross for at statsminister Jens Stoltenberg konstaterte at «kunnskap trumfer alt» under siste nyttårstale, tyder ryktene fra regjeringen på at universitets- og høyskolesektoren ikke får tilført ekstra midler neste år. Den eneste lekkasjen som viser friske midler, gjelder 2200 nye studieplasser og en pott til funksjonshemmede studenter. Ved samme priskalkyle som i fjor vil studieplassene koste regjeringen 400 millioner kroner, mens den andre potten er på 14 millioner. Nye studieplasser kan imidlertid koste institusjonene ekstra å gjennomføre innenfor et nullvekstbudsjett.

– Det ser ut til at institusjonene selv må kompensere for økte lønns- og pensjonskostnader,

i tillegg til å betale for undervisningskapasitet og ressurser til bygg i forbindelse med nye studieplasser, kommenterer Bjørn T. Berg, leder av fagpolitisk avdeling i Forskerforbundet.

Kutt for instituttene?

De frittstående forskningsinstituttene vil få en reell nedgang i ressurser dersom det andre signalet i forkant av statsbudsjettet slår til. Ifølge kilder i regjeringen kommer fagdepartementene til å redusere sine forsknings- og utviklingsporteføljer, noe som i stor grad rammer instituttsektoren.

Dersom instituttsektoren får slike kutt, blir det ifølge Berg riktig å snakke om et nytt hvileskjær – betegnelsen som tidligere kunnskapsminister Øystein Djupedal (SV) brukte om utdannings- og forskningsbudsjettet i 2007.

Statssekretær Kyrre Lekve i Kunnskapsdepartementet avviser ryktene om kutt i instituttsektoren og nullvekst for universitetene og høyskolene.

– De eneste lekkasjene fra statsbudsjettet er nye studieplasser og ekstra studiestøtte til studenter med nedsatt funksjonsevne. Dessuten har alle hørt finansministeren si at vi skal tilbake til handlingsregelen, sier Lekve til Forskerforum.

Opposisjonen håper

Høyres talsmann for forskning og høyere utdanning Henning Warloe sier til Forskerforum at han nekter å tro på signalene om nullvekst og kutt.

– Det virker helt uforståelig nå som regjeringen vet hvor dårlig de kom ut av forrige hvileskjær, sier Warloe, som sitter i Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomité.

– Signalene før statsbudsjettet kan like gjerne være sendt ut for å dempe sektorens forventninger, før regjeringen allikevel kommer med en satsing på feltet, kommenterer Warloe.

Forskerforbundets leder leser også statsbudsjettssignalene som et forsøk på å dempe forventningene i sektoren og derved oppnå bedre respons på budsjettet.

– Vi forventer vekst, og det henger sammen med debatten om handlingsrom siden forrige statsbudsjett, samt forskningsmeldingen og Soria Moria II. Alle overordnede politiske signaler går ut på økt tilførsel av økonomiske ressurser for at universitetene og høyskolene kan gjennomføre sitt samfunnsmandat, sier Hodne.

Etterlyser handlingsrom

Handlingsromgruppa konkluderte med at universitetene og høyskolene har fått flere oppga-

ver enn realveksten i bevilgninger har dekket, slik at institusjonene opplever stadig trangere økonomi. Ifølge Forskerforbundet må regjeringen lansere en opptrappingsplan som starter med to milliarder friske forskningskroner og én milliard ekstra i grunnbevilgning på neste års budsjett. I tillegg må forskningsfondet økes med fem milliarder kroner, veksten i antallet studieplasser må fullfinansieres, og frie midler i Forskningsrådet må opp med 250 millioner kroner. Dessuten må sektoren tilføre 1000 nye årsverk.

Innstramming av forskningstid

Ifølge Kristelig Folkepartis Øyvind Håbrekke har kunnskapsminister Tora Aasland dårlige forutsetninger for å vinne fram i kampen om forskningskroner på årets statsbudsjett. Håbrekke er derfor tilbøyelig til å godta ryktene om stillstand i bevilgningene og kutt for instituttsektoren.

– De siste fem årene har vist oss at regjeringen mangler ambisjoner for høyere utdanning og forskning, sier Håbrekke. Han mener det var feil av Aasland å tone ned målet om tre prosent av BNP til forskning.

– I politikkens brutale verden er forpliktende kvantitative mål en brekkstang for å nå fram i budsjettforhandlinger, påpeker Håbrekke.

Ifølge leder Turid Thomassen i Rødt vil nullvekst neste år føre til innstramming i forskningstida til vitenskapelig ansatte.

– Dette handler om forskningens frihet, hvor vi står i fare for å redusere kvaliteten og åpne for økt privatisering på sikt, sier Thomassen.

Debatt om gratisprinsippet

Under debatten om statsbudsjettet gikk kunnskapsminister Tora Aasland ut med at utdanningsinstitusjonene bør skaffe mer eksterne midler i stedet for å forvente statlig fullfinansiering av studieplasser. Dette ble tolket som et angrep på gratisprinsippet i høyere utdanning, noe statssekretær Lekve (SV) avviser.

– Vi har bare påpekt at utdanningsinstitusjonene kan gjøre prioriteringer innenfor sine budsjetter for å skape flere studieplasser, sier Lekve til Forskerforum.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Statsbudsjettet 2011

Forslaget til statsbudsjett legges fram av regjeringen tirsdag 5. oktober. På forhånd er det varslet 2200 nye studieplasser, derav 400 til lærerutdanning, 300 til realfag, 300 til helsefag, 200 til jus og 1000 åpne plasser.

Følg Forskerforum.no for oppdateringer om budsjettet

Endringer i opprykksordning:

Redd for professorinflasjon

Ny opprykksordning kan føre til feilaktige professoropptrykk, frykter Helge Holden, professor i matematikk.

– Nå vil det bli veldig nært mellom de som søker, og de som skal bedømme. Dermed utvikler det seg lett ulike kompetansekrav på forskjellige institusjoner, sier Helge Holden, professor i matematikk ved NTNU.

Han sikter til sensommerens endringer i forskriften om ansettelse og opptrykk til professor. Ordningen med nasjonale bedømmingskomiteer avvikles, og myndigheten til å vurdere opptrykk overføres til institusjonene. Holden har sittet i den nasjonale matematikk-komiteen i mange år og er skeptisk til den nye ordningen.

Kritikken stilnet

Den såkalte professoropptrykksordningen ble iverksatt i 1993. Den gir muligheten for førsteamanuenser og høgskoledosenter til å søke om opptrykk til professor på grunnlag av kompetanse.

Ordningen var omstridt de første årene. Utdannings- og forskningsdepartementet bestemte derfor at ordningen skulle evalueres, og Nifu Step utarbeidet rapporten *Opptrykk til professor. Kompetanse eller konkurranse?* i 2003. Etter det stilnet kritikken.

– Man fikk slått fast at ordningen fungerer godt, bedre enn det forrige systemet. Tidligere kunne man bare bli professor gjennom å søke og få et professorat. Med opptrykksordningen fikk man gitt flere individuelle karrieremuligheter, og det ble lettere å holde på de flinke folkene i akademien, sier Elisabeth Hovdhaugen, forsker i Nifu Step.

Tungrodd system

Departementet sendte ut forslaget til endringer i opptrykksordningene på høring i mars i år. Man ønsket blant annet å få ned behandlingstiden for søknadene.

Forskerforbundet var positive til endringsforslaget, men var blant annet opptatt av at spørsmålet om habilitet måtte ivaretas når komiteene ble satt ned. Departementet svarte med å henvise til forvaltningslovens krav om habilitet, og også å oppfordre institusjonene til selv eller i samarbeid med hverandre å utvikle egnede verktøy slik at kvaliteten og nivået skulle opprettholdes.

Helge Holden er likevel kritisk til den nye ordningen.

– Fordelen med nasjonale komiteer som sitter over en tid, er at de får oversikt over alle sakene og har en historie med seg. Dermed kan man kalibrere det hele, slik at kandidater i år blir bedømt likedan som i fjor, og at kandidater fra fagfelt A blir bedømt likt som fra

FOTO: PRIVAT

– Det hjelper ikke med alle disse titlene om ikke realkompetansen blir bedre, sier Helge Holden.

felt B. Nå blir det fort muligheten til å gjøre det litt lokalt og litt enklere. Man risikerer at det blir gitt opptrykk der det ikke skulle vært gitt opptrykk.

– Du er redd det skal gå inflasjon i profesortittelen?

– Ja, definitivt. Det er ikke så vanskelig å gi et sånt opptrykk, for det koster så lite og betyr så mye for den som får det. Men det er jo ikke sånn det skal være. Det skal være en reell kompetansevurdering som skal ligge til grunn for et eventuelt opptrykk, ikke en takk for lang og tro tjeneste.

AV SIRI LINDSTAD

Ny opprykksordning

- Ordningen med nasjonale bedømmingskomiteer avvikles.
- Institusjonene skal nå selv opprette komiteer.

Kostbar EU-deltakelse

Forskningsinstituttene trapper ned på nye søknader til EU. Høye egenandeler er en av grunnene.

– Enkelte EU-støttede prosjekter bør stå om liv og død rent faglig for at de skal være verdt å starte på, sier Aris Kaloudis i Nifu Step. Han har ledet evalueringen av norsk deltakelse i EUs sjette og sjuende rammeprogram for forskning, sistnevnte varer fram til 2013. Ifølge evalueringen har de største norske forskningsinstituttene vansker med å få godkjent regnskapene av EUs revisorer.

– Våre EU-støttede prosjekter går i gjennomsnitt med 5–8 prosent tap i forhold til budsjett – et regnestykke som er vanskelig å håndtere, sier Kaloudis.

Deler av instituttsektoren kutter nå kraftig i sine EU-aktiviteter – stikk i strid med regjeringens forskningspolitikk. Hovedårsaken er manglende nasjonal støtte til å dekke høye søknadsutgifter og egenandeler som utgjør minst 25 prosent av prosjektutgiftene.

I tillegg kommer strengere regler fra EU om hvilke utgifter instituttene får refundert. Nylig aksepterte Sintef fortolkningen til EU-kommisjonens revisorer om hvilke kostnader EU godkjenner gjennom prosjektstøtten til sjette rammeprogram. Det står klart at norske forskere ikke får dekket faktiske utgifter til å spre forskningsresultater fra sine prosjekter.

– Vi har jenket oss for kravene deres, sier Reidar Buvik i Sintefs konsernstab.

Snakker forskjellige språk

Konflikten har sin opprinnelse i EUs revisjoner av prosjekter i sjette rammeprogram for forskning og utvikling, hvor en rekke norske institutter fikk pålegg fra EU-kommisjonens revisorer om å betale tilbake deler av støtten de har mottatt. Dette skjedde selv om instituttene på forhånd hadde fått godkjent sine budsjetter og innsendte regnskapsrapporter av kommisjonen. Da Sintef nektet å bøye seg og betale et krav på rundt 30 millioner kroner, holdt EU tilbake støtte til en rekke prosjekter.

– Vi snakker ikke samme språk, revisorene i kommisjonen og vi. De forstår ikke fullt ut hvordan et norsk forskningsinstitutt fungerer, sier Buvik. Han viser blant annet til at norske forskningsledere utfører en rekke støtteoppgaver som institutter i andre europeiske land har støttepersonale med tilhørende basisbevilgning til å gjøre.

– Vårt største ankepunkt er at EU-revisorene ikke ser verdien av at forskerne selv formidler fra førstehånds ståsted med kjernekompetanse på det enkelte fagområde, sier Buvik.

FOTO: IDA KVITTINGEN

– Det er en hodepine å få dekket kostnader som EU ikke dekker, sier Aris Kaloudis.

Behov for forutsigbarhet

Forskningsrådet og Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA) utreder for tiden en nasjonal modell for prosjektfinansiering. Ifølge direktør i Forskningsrådets Divisjon for vitenskap Anders Hanneborg trenger instituttene forutsigbarhet og et bedre grunnlag for fastsettelse av refusjonssatser.

– I en ny modell vil *faktiske utgifter* i den enkelte institusjon og i det enkelte prosjekt legges til grunn for refusjonen av kostnadene, forklarer Hanneborg. Han viser til at EU-kommisjonen arbeider med å forenkle sitt regelverk og samtidig godta regnskapspraksis i de enkelte medlemsland.

– Dette vil gjøre det lettere for forskningsmiljøene å forholde seg til finansieringen, mener Hanneborg.

Positiv EU-forskning

Gunnar Jordfald i FFA sier til Forskerforum at EU-forskningen tross alt er svært positiv for

FOTO: SINTEF

– Vi håper å få en slutt på EUs revisjon av våre forskningsprosjekter, sier Reidar Buvik.

instituttene som deltar.

– Prosjektene bidrar til å åpne nettverk, man hever miljøet og åpner for temaer som mangler god finansiering i Norge, sier han. Som tidligere rådgiver for EU-kommisjonen ser Jordfald tydelige tendenser til at EU-byråkratiet fungerer.

– Parlamentet og kommisjonen er på vei mot å akseptere nasjonale regnskapsmodeller, og de er i gang med en forenklingsprosess for prosjektstøtten, sier Jordfald.

Koster 700 000 å søke

Forskningsssjef Bjørn Skjellaug i Sintef IKT har vært involvert i en rekke EU-støttede prosjekter. Han viser til EUs revisjon av Sintef og bekrefter at rammeprogrammene slik sett er preget av uforutsigbarhet i forhold til hvordan regelverket praktiseres.

– I tillegg kan det være svært kostbart å delta – en enkelt prosjektsøknad løper raskt opp i 600 000–700 000 kroner, sier Skjellaug. Han

Ønsker meir samarbeid:

– Lær av universitetsmusea

– Norske museum forskar for lite, seier direktøren ved Vitskapsmuseet

mener det er et stort problem at EUs operative, politiske og kontrollerende instanser synes å ha forskjellige agendaer. Det politiske nivået prøver å forenkle søknads- og tildelingsrutinene sammen med deler av EU-kommisjonen. Samtidig opplever forskerne andre deler av det operative nivået som veldig byråkratiske.

– Revisorene på sin side synes å se fullstendig bort fra hva politikerne har bestemt – de ser bare på regelverket og hver enkelt regnskapspost, poengterer Skjellaug, som har jobbet hardt for å skjerme den enkelte forskeren mot systemet.

Har satt på bremsene

Nifu Step har konkludert med at instituttet ikke har råd til å engasjere seg for tungt i EU-støttet forskning, selv om mange av utlysningene er svært relevante for instituttets faglige virksomhet.

– Vi har rett og slett ikke råd til de store egenandelene, og vi ville satset mye mer på EU-prosjekter hvis det hadde vært bedre insentiv- eller samfinansieringsordninger for instituttsektoren fra Forskningsrådet, sier direktør Sveinung Skule i Nifu Step. Han viser til at universiteter og høyskoler får 1,80 kroner av staten for hver krone de trekker inn fra EUs rammeprogram, mens Nifu Step får 3 øre for hver EU-krone.

– Det er vanskelig å forstå hvorfor instituttene skal ha så svake insentiver når de har vist seg så dyktige til å få gjennomslag og hente tilbake midler som den norske stat betaler for å delta i det europeiske forskningssamarbeidet, sier Skule.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Strid om utgiftsposter

- Sintef, Nofima, Fridtjof Nansens Institutt, Frisch-senteret, Transportøkonomisk Institutt mfl. har fått krav fra EU-kommisjonens revisorer om å betale tilbake millionbeløp i EU-prosjektstøtte som er brukt til politikerkontakt, nettverksbygging, markedsføring og profilering. Sintef har jenket seg for kravene og inngått forlik.
- Forskningsrådet og Forskningsinstituttene Fellesarena utreder felles finansieringsmodell og muligheten for nasjonal kontroll i stedet for EU-kontroll av prosjektstøtte.

– Universitetsmusea sit på kunnskap og erfaring som bør komme dei andre musea til nytte. Det er på tide å styrke kontakten mellom universitetsmusea og dei andre musea i Noreg, seier Axel Christophersen, direktør ved NTNU Vitskapsmuseet.

Christophersen vart nyleg vald inn i styret i Norges museumsforbund og er glødende opp-
teken av at fleire museum må satse på forskning.

– Universitetsmusea profilerer seg som kunnskapsproduserande museum. Men forskning og kunnskapsutvikling har dårlege vilkår ved dei fleste andre musea. Etter mitt syn må likevel all formidling ved musea vere forankra i ein forskingspraksis, seier han.

– Kan rettleie om forskning

Christophersen meiner universitetsmusea bør kunne rettleie andre med å leggje til rette for god forskning.

– Vi har god infrastruktur, store nettverk og kunnskap om krav og vilkår for forskning, som vi bør stille til disposisjon for andre, seier han.

Han meiner universitetsmusea på andre sida kan ha mykje å lære av andre museum når det gjeld formidling.

– Dei store kulturhistoriske musea sit inne med stor kunnskap om formidling som universitetsmusea ikkje har, og som vi kunne ønskt oss.

– Men korleis vil du få i gang eit tettare museumssamarbeid?

– Det må gjerast nokre strategiske grep sentralt. Mellom anna bør det leggjast betre til rette for tverrmusealt samarbeid om forskning. Det har vore vassette skott mellom universitetsmusea, som høyrer inn under Kunnskapsdepartementet (KD), og museum under Kulturdepartementet (KUD). Men etter kvart er det naudsynt å sjå museumsmiljøa under eitt. KD har også pålagt universitetsmusea å samarbeide meir med dei andre musea, men det har vore vanskeleg å få gjennomslag for dette i universitetsmusea. Fram til no har vi hatt nok med oss sjølve, seier han.

Støttar tanken

Christophersen får støtte frå museumsdirektør i Agder:

– Eg kan ikkje sjå institusjonelle hindringar for auka samarbeid med universitetsmusea når det gjeld forskning. Vi samarbeider med universitetsmusea også i dag, ut frå engasjementet til kvar einskild forskar, seier direktør Sigmund Spjelkavik ved Agder naturmuseum og botaniske hage, som er knytt til Kulturdepartementet.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Vi må samarbeide meir med andre museum, seier Axel Christophersen.

– Som eit større naturhistorisk museum kan vi oppleve at det er ugunstig å sortere under eit anna departement enn universitetsmusea, og vi er heller ikkje med i Musit, som utviklar felles databasar for samlingane ved universitetsmusea.

Også generalsekretær i Norges museumsforbund Tron Wigeland Nilsen meiner det må bli meir samarbeid mellom museum på tvers av departement.

– Eg trur universitetsmusea har mykje å bidra med som vi ikkje har greidd å gjere oss nytte av, særleg når det gjeld naturhistorie og forskning, slik det også er presisert i Stortinget si innstilling til kulturmeldinga i 2004, seier Wigeland Nilsen.

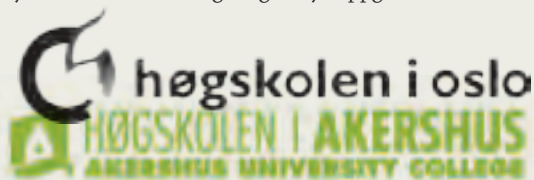
AV JOHANNE LANDSVERK

Museum i Noreg

Universitetsmusea ligg under Kunnskapsdepartementet. Andre museum er gjerne organisert som stifting eller aksjeselskap og kan ha støtte frå kommune, fylkeskommune eller stat. Dei fleste er knytt til Kulturdepartementet, medan etatsmusea er knytt til ulike andre departement.

Planlegger sammenslåing

■ Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus forbereder sammenslåing flere måneder før styrene skal avgjøre fusjonen. Dersom styrene ved de to høgskolene går inn for fusjon 9. desember, starter gjennomføring av omstillingsarbeidet. Ifølge HiO-nytt skal ingen fast ansatte sies opp eller få redusert lønnsnivå, men arbeidsoppgaver kan endres eller falle bort. For de ansatte kan det bety at enkelte må flyttes til andre avdelinger og få nye oppgaver.

Får ikke skrive kronikker

■ Førsteamanuensis Jens Haugan ved Høgskolen i Hedmark har fått beskjed av arbeidsgiver om å slutte å skrive kronikker og debattinnlegg i arbeidstiden, fordi det ikke genererer publiseringspoeng. Men Haugan mener det han gjør, burde gi uttelling som akademisk publisering. – Det er synd at hvis man skaper vitenskapelige poeng, blir man klappet på skulderen, men om man skriver tre ganger så mye i ikke-vitenskapelige publikasjoner, blir man forbigått, sier Haugan til Forskerforum.no.

Fast jobb etter søksmål

■ Etter et forlik med Universitetet i Oslo (UiO) får to midlertidig ansatte likevel fast stilling. De to stipendiatene mente de hadde krav på fast tilsetning, og gikk til søksmål mot UiO. Begrunnelsen var blant annet at de hadde gått over til midlertidige kontrakter like etter endt stipendiatperiode, som brakte dem over «fireårsgrensen». – Vi er tilfreds, for vi mener at det var i tråd med forståelse av gjeldende rett, sier advokat i Forskerforbundet Brita Alsos.

Vellykket SFF-ordning

■ Ordningen med Sentre for fremragende forskning (SFF) har vært vellykket, men har forbedringspotensial. Ordningen har vært spesielt vellykket med tanke på rekruttering, og har bidratt til mer internasjonalt samarbeid, viser en evalueringsrapport gjennomført av Nifu Step på oppdrag fra Norges forskningsråd. SFF-ordningen har også bidratt til mer nasjonalt og tverrfaglig samarbeid, og har hatt varige effekter på arbeidsdelingen mellom norske universiteter.

Vil bli klima- og energisenter

■ Åtte forskningsmiljøer har levert inn prosjektskisser i konkurransen om å bli forskningssenter for samfunnsvitenskapelig klima- og energiforskning, såkalte FME-samfunn. De fleste av de sentrale miljøene er med blant søkerne, og en rekke viktige aktører er involvert som brukere og forskere i prosjektskissene, skriver Forskningsrådet. Skisserunden er første trinn i utlysningen av FME-samfunn, som har frist 1. desember.

Vil doble Forskningsfondet

■ For å bøte på nedgangen i avkastningen fra Forskningsfondet foreslår Venstre å tilføre 73 milliarder kroner, slik at det totale fondet blir på 150 milliarder kroner. Beregninger fra arbeidsgiverorganisasjonen Norsk industri viser nemlig at dagens rentesituasjon vil føre til en nedgang i tildelingene til næringsrettet forskning i Norge, ifølge Dagens Næringsliv. Statssekretær i Kunnskapsdepartementet Kyrre Lekve sier til Forskerforum.no at Venstres forslag er useriøst.

Nådde ikke likestillingsmål

■ Universitetet i Oslo (UiO) hadde satt som mål at i 2007–2009 skulle kvinner utgjøre minst 35 prosent av nytilsatte professorer, 50 prosent av nyansatte førsteamanuenser og 25 prosent av professor II-kandidatene. Ingen av målene ble oppfylt, skriver Uniforum.

Kvinneandelen ble i stedet henholdsvis 17,8 prosent, 43,5 prosent og 24 prosent. Universitetsdirektør Gunn-Elin Aa. Bjørneboes kommentar til rapporten er at tallene er nedslående.

Lillehammers første doktorgradsprogram

■ Høgskolen i Lillehammer (HiL) har kjempet i seks år for å åpne sitt første doktorgradsprogram. Programmet «Barns og unges deltakelse og kompetanseutvikling» skal drives av Forskningscenteret for barns og unges kompetanseutvikling (BUK-senteret) ved HiL. Professor Pär Nygren ved BUK-senteret opplyser at det har vært en utfordring å få utdanningen godkjent siden programmet ikke bare er et nytt doktorgradsprogram innenfor en enkelt disiplin, men også er et interdisiplinært studium.

Ikke god nok utdanning

■ En evaluering gjennomført av Nokut viser at førskolelærerutdanningen i Norge holder mål, men det er store variasjoner mellom institusjonene når det gjelder kvalitet. – Jeg forventer at institusjonene nå tar tak i utfordringene, men det er tydelige behov også for en nasjonal innsats. Kunnskapsdepartementet vil ha en aktiv rolle i oppfølgingen, sier statsråd Tora Aasland i en pressemelding. Evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

Snart universitet i Nordland?

■ Høgskolen i Bodø (HiBo) tilfredsstiller kriteriene for å bli Norges åttende universitet. Evalueringskomiteen i Nokut påpeker likevel at ikke alle kriterier er oppfylt på en like overbevisende måte. Ifølge Nokut vil det blant annet være nødvendig med betydelige løft både innen forskning og utdanning for at HiBo skal utvikle seg til godt universitetsnivå. Nå går saken videre til behandling i Kunnskapsdepartementet. Kongen i statsråd fatter den endelige beslutningen.

HiB sprengt før start

■ Ved Høgskolen i Bergen (HiB) er grunnsteinen lagt ned for et nytt prestisjebygg til 2,3 milliarder. Men allerede før byggestart er det klart at bygget blir for lite til å ta imot alle studentene. I dag er HiB lokalisert på fem ulike steder, men skal med det nye bygget samles på ett sted. – Det er det paradoksale som skjer når byggesaker tar så lang tid, sier rektor Eli Bergsvik ved HiB til NRK Hordaland. Bygget ble planlagt i 2005, og de siste årene har studenttallet vokst.

Årets museum 2010

■ NTNU Vitenskapsmuseet er kåret til Årets museum i Norge. «Museet er fornyet i senere år, og framstår nå som en moderne forsknings- og formidlingsinstitusjon», heter det i begrunnelsen fra juryen. – Vi fikk nok prisen fordi vi i mange år har satset bevisst på allmennrettet forskningsformidling, sier direktør Axel Christophersen ved NTNU Vitenskapsmuseet. En egen komité nedsatt av Norges museumsforbund har vurdert kandidatene til Museums-Norges gjevste pris.

NOR ENGELSK K

Meir til museumsbygg

■ Gamle museumsbygg, særleg langs vestlandskysten, får høgste prioritet i kulturbudsjettet for 2011, skriv Aftenposten. – Vi aukar løyvingane til vedlikehald med fleire tiltals millionar kroner. Halvparten av auken går til museum med verneverdige bygningar, opplyser kulturminister Anniken Huitfeldt til Aftenposten. Det er i dag om lag 5000 verneverdige bygningar ved norske museum, og generalsekretær Tron Wigeland Nilsen i Museumsforbundet seier at mange av dei rotnar på rot.

Ny språkpolitikk ved UiO

■ Universitetet i Oslo (UiO) har vedteke eigne språkpolitiske retningslinjer, der det heiter at UiO skal fremje bruk av parallelle språk. Norsk skal takast vare på som hovudspråk, men samtidig skal det leggjast til rette for språkleg mangfald, der engelsk er det primære framandspråket. Norsk skal vere hovudspråket i undervisninga. Det er òg slått fast at alle doktorgradsavhandlingar skal ha eit samandrag på engelsk og ei populærvitenskapleg oppsummering på norsk, skriv Uniforum.

Lykkeleg som universitet?

Aldri har fleire høgskolar hatt som mål å bli universitet. Men dårleg finansiering og lite forskingstid dempar glede ved dei nye universiteta.

TEKST: JOHANNE LANDSVERK

– Det er langt fram, men etablerte universitet bør ikkje gløyme at også dei ein gong har vore små, seier UiA-reaktor Torunn Lauvdal. (Foto: Sidsel Jørgensen)

– **VI KAN IKKJE KONKURRERE** med dei andre universiteta om arbeidskraft. Den største utfordringa er at vi ikkje har råd til å gje dei tilsette meir enn 25 prosent forskingstid, medan «gamle» universitet kan tilby 50 prosent, seier rektor Torunn Lauvdal ved Universitetet i Agder (UiA).

Ho sit på rektorkontoret på Gimlemoen i Kristiansand og fortel om erfaringane som universitet sidan 2007. Universitetet i Agder er det yngste i landet, med om lag 9000 studantar.

– Problemet er at UiA framleis er finansiert som høgskole, men det blir forventa at vi produserer like mykje som dei andre universiteta.

Lauvdal er ganske oppgjeven over alle som skriv i avisene om at UiA er eit andrerangs universitet som produserer for lite forskning.

– Vi vil gjerne levere, men har ikkje pengar til meir. Vi har prøvd å gje 50 prosent forskingstid til ambisiøse forskarar som produserer mykje. Men forslaget møtte sterk motstand blant dei tilsette, fordi dei meinte publiseringskravet var sett for høgt, seier ho.

– Hadde de forventa å få meir midlar som nytt universitet?

– Nei, men vi ser at situasjonen er uholdbar i lengda. Det håplause med finansieringssystemet er at grunnløyvinga er historisk bestemt, og dette får ein ikkje endra på. Men vi hadde venta at universitetsstatusen skulle innebære auka tildeling av strategiske forskingsmidlar over statsbudsjettet, til dømes i form av stipendiatstillingar. I media blir vi kritisert for at vi berre uteksaminerte ni stipendiatar i fjor, men kor mykje stipendiatmidlar har vi fått? Det er ein urettferdig kritikk, når andre får midlar til hundrevis av stipendiatar.

Lauvdal er likevel ikkje i tvil om at det har vore ei stor vinning for høgskolen å bli universitet.

– Institusjonen har i mange år hatt sterke akademiske miljø med høge faglege ambisjonar, og universitetsstatusen har styrkt desse ambisjonane. For dei tilsette har det vore ein stor inspirasjon å bli universitet, meiner ho.

– Så UiA er ikkje blitt eit andrerangs universitet?

– UiA har andre prioriteringar enn mange av dei eldre universiteta. Men om finansieringa skal halde fram slik som no, må vi slite for å kome opp på eit høgare nivå. Vi klarer jo å få fleire eksterne forskingsmidlar gjennom konkurranse, men det er heller ikkje enkelt.

– Entusiasme og stoltheit

Dagen etter besøket vårt på UiA skal kronprinsesse Mette-Marit stå for opninga av den nye Campus Grimstad, som skal gje plass til 2500 ingeniør-, sjukepleie-, økonomi- og lærarstudantar.

– Dei gode fagmiljøa ved universitetet trekker til seg mange studantar, sjølv om Kristiansand og Grimstad er små byar. Etter at vi fekk status som universitet, har vi hatt større auke i talet på primærsøkjarar enn landsgjennomsnittet. UiA har satsa mykje på profesjonsutdanningane og har auka talet på professorar i helsefag. Saman med Universitetet i Stavanger og det komande universitetet i Bodø ønskjer vi å etablere forskarskolar innan helse- og sosialfag, noko som vil styrke den forskingsbaserte undervisninga, fortel Lauvdal.

– Kva har universitetet elles hatt å seie for regionen?

– Det er stor entusiasme og stoltheit over å

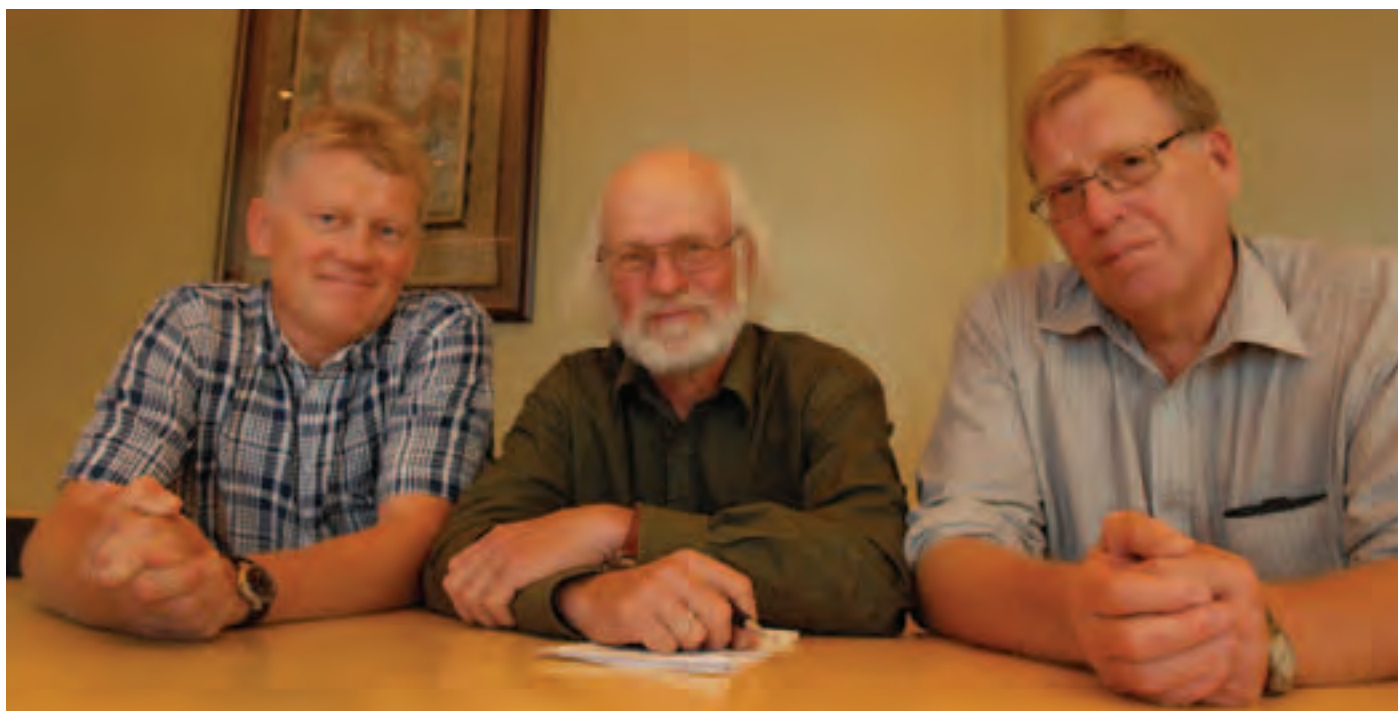
Finansieringssystemet for universitet og høgskolar

- Det nye finansieringssystemet blei innført i 2002 som del av kvalitetsreforma.
- Systemet er bygd opp av tre hovudelement: basis-, undervisnings- og forskingskomponent.
- Basiskomponenten utgjør 60 prosent av samla løyvingar, medan om lag 40 prosent er fordelt på resultatbasert undervisning og forskning.
- Undervisningskomponenten (RBF) er avhengig av avlagte studiepoeng og blir fastsett på grunnlag av resultat to år før budsjettåret. Tildelinga har ei open ramme, slik at løyvingane ein institusjon oppnår, bare er avhengige av eige resultat.
- Den resultatbaserte forskingskomponenten (RBO) er knytt til resultat ut frå talet på doktorgradskandidatar, tildelte EU-midlar, midlar frå Forskringsrådet og oppnådde publikasjonspoeng. Tildelinga har ei fast ramme, slik at løyvingane ein institusjon oppnår, vil vere avhengige av resultata ved dei andre institusjonane.

ha fått universitet i Agder. Som nytt universitet har vi også eit spesielt ansvar for å samarbeide med næringslivet i regionen, og det har skjedd svært mykje her i Agder, med parallell forskning i industrien.

– Får universitetet sponsormidlar frå næringslivet?

– Nei, vi er nesten ikkje sponsa av nærings-

– Vi blir einsidig målt etter forskingsinnsatsen, men har for lite tid til forskning, seier Forskerforbundet ved UiA. F.v. Tom Eikebrokk, Rolf Romøren og Kjell Erik Skaug. (Foto: Sidsel Jørgensen)

– UiA har satsa mykje på profesjonsutdanningane, seier rektor Torunn Lauvdal, her i eitt av klasseromma til sjukepleiestudentane. (Foto: Sidsel Jørgensen)

livet, men i oppbyggingsfasen fekk vi midlar frå Sørlandets Kompetansefond og Aust-Agder utviklings- og kompetansefond, fortel Lauvdal, som også presiserer at universitetsstatusen har gjeve institusjonen større fridom.

– Som universitet kan vi prioritere og snu på kartet på ein heilt annan måte enn vi kunne før, seier ho.

– Mindre forskningstid

I vandrehallen møter Forskerforum tre til-litsvalde frå det lokale Forskerforbundet. Heller ikkje dei er i tvil om kva som er hovud-problemet for UiA: Dei tilsette har for lite tid til forskning.

– Vedtaket om å gje 50 prosent forskningstid berre til dei som hadde produsert 2 publiseringspoeng kvart år i gjennomsnitt dei tre siste

åra, måtte føre til sterke reaksjonar. Alle andre hamna i ei gråsone der dei berre blei garantert 10 prosent, fortel Kjell Erik Skaug, hovudtil-litsvald i Forskerforbundet ved UiA.

Før sommaren vedtok styret at instituttleia-rane skal bestemme forskningstida for kvar ein-skild ved UiA.

– Som hovudregel går vi tilbake til 25 pro-sent forskningstid for professorar og førstestil-lingar, medan resten får 10 prosent. Det verste er likevel at vi har mista retten til forskningster-min, slik vi hadde før, seier Skaug.

Tom Eikebrokk, førsteamanuensis ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitskap, meiner at dette kan setje institusjonen i eit dårleg lys.

– Vi har faktisk fått det verre med omsyn til forskningstid, men likevel blir det kravd at vi

skal vere på nivå med dei etablerte universi-teta, seier Eikebrokk.

Han fortel at det også er vanskeleg for UiA å skaffe ekstern forskningsfinansiering.

– Det tek tid å etablere kontakt med det lokale næringslivet. Og det er vanskeleg å kome på linje med dei andre universiteta i konkurransen om midlar frå Forskningsrådet, seier Eikebrokk.

Rolf Romøren, førsteamanuensis ved Fakultet for humaniora og pedagogikk, meiner det blir for enkelt å samanlikne seg med dei eldre universiteta, som har hatt lengre tid til å «kvalifisere seg».

– Prosessen mot universitet har samla oss, men vi har hatt for store ambisjonar når det gjeld midlane. Ved universiteta i Tromsø og Bergen er det dobbelt så mange tilsette per student.

Å bli universitet har ført til at studentane har mindre undervisning. Men vi har fått større forskningsaktivitet, fleire master- og dok-torgradsutdanningar og har satsa på kvalifise-ring av staben – med høyskolebudsjett. Prisen ved å bli universitet er meir hierarki og større konkurranse internt i institusjonen, seier Romøren.

– Vi vil gjerne levere, men har ikkje pengar til meir.

TORUNN LAUVDAL, rektor ved Universitetet i Agder

– Det vi bruker mest tid på, er å søkje Nokut om godkjenning av master- og ph.d.-program, seier rektor Kristin Ørmen Johnsen ved Høgskolen i Buskerud. (Foto: Rune Guneriusen)

Han meiner ein ikkje kan klandre dei som ønskjer å bli universitet.

– I internasjonalt samarbeid betyr det mykje. Eg trur også mange ventar at det må kome meir pengar til nye universitet. At nye universitet må vente på større grunnløyvingar, er eit teikn på at politikarane ikkje heilt veit kva dei skal gjere med dei som no står i kø, meiner han.

– Blir lettare å konkurrere

Rektor Aslaug Mikkelsen ved Universitetet i Stavanger (UiS) har ikkje mista håpet om at

dei nye universiteta skal bli finansiert som andre universitet.

– Både Stortinget og statsråd Tora Aasland seier at vi ikkje skal ha A- og B-universitet i Noreg, men då må vi ha finansiering på lik linje med dei andre, seier Aslaug Mikkelsen.

Ho seier UiS ikkje hadde greidd oppbyggingsfasen som universitet utan støtte frå næringsliv og politikarar i regionen.

– Heldigvis har vi greidd å oppretthalde drivet og entusiasmen, og dei tilsette er blitt supereffektive. I fjor hadde vi 35 prosent auke

i forskingsproduksjonen, og vi merkar effekten av meir forskningssamarbeid med internasjonale toppuniversitet. Ein annan effekt av å vere universitet er den faglege fridomen. Men autonomi stiller òg strengare krav til prioritering internt, uttaler ho.

Mikkelsen seier UiS ikkje kan klare seg utan ekstern finansiering.

– Vi er avhengige av midlar frå Forskringsrådet, EU-midlar og private midlar gjennom oppdragsverksemd. Vi gjer også alt vi kan for å få fleire sponsormidlar.

Men trass i blanda erfaringar ved UiA og UiS: Rektor Pål Pedersen ved Høgskolen i Bodø, som denne hausten ventar på å få kalle seg universitet, er optimist med tanke på økonomien:

– Eg synest den finansieringsordninga vi har, er heilt grei, men vi ønskjer oss fleire stipendiat- og postdoktorstillingar. Vi har eit sterkt fagmiljø, og som universitet trur eg vi lettare kan konkurrere om forskingsmidlane.

Men ingen må tru at det er lettvinnt å bli universitet, meiner Bodø-rektoren.

– Autonomien og fridomen ein får som universitet, er kanskje det viktigaste.

KRISTIN ØRMEN JOHNSEN, rektor ved Høgskolen i Buskerud

– Eg trur ikkje at lykka i livet er å bli universitet.

MARIT ERIKSEN, hovudtillitsvald ved Høgskolen i Østfold

– Det å søkje om godkjenning som universitet er ein svært krevjande og utfordrande prosess. Dei ti siste åra har vi vore gjennom mange rundar med Nokut for å få godkjent ph.d.-utdanningane, og denne hausten er universitetssøknaden vår vurdert av Nokut. I tillegg kjem alle søknadene til Nokut om masterakkreditering.

Ønskjer seg meir fridom

Men kvifor er det viktig for høgskolane å bli universitet? Høgskolen i Buskerud (HiBu) har som hovudmål å bli universitet saman med andre innan 2015.

– Det er viktig fordi vi i dag har stor pågang frå studentar som ønskjer master- og doktorgradsutdanning. Dessutan veit vi at industrien og det offentlege arbeidslivet etterspør høg kompetanse og gjerne vil ha ein utdanningsinstitusjon i regionen som kan tilby både bachelor-, master- og doktorgradsutdanning, seier HiBu-reaktor Kristin Ørmen Johnsen.

– Men de kan vel utvikle desse utdanningane som høgskole?

– Ja, men fordi vi er høgskole, må vi søkje Nokut om godkjenning av både master- og ph.d.-program. Dette er utruleg hemmande både for kreativiteten og framdrifta. Som universitet vil vi kunne utvikle våre eigne master- og doktorgradsprogram, og den autonomien og fridomen er kanskje den viktigaste grunnen til å bli universitet, seier ho.

– Vi må klare dette sjølve

HiBu samarbeider med Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) og høgskolane i Vestfold og Østfold i den såkalla Oslofjordalliansen. Dei tre høgskolane har lenge gått med fusjonsplanar, men UMB har gjort det klart at det er uaktuelt å fusjonere med dei tre høgskolane.

– Det må altså bli universitet utan hjelp frå UMB?

– Ja, høgskolane må klare dette på eiga hand, det har vore klart lenge.

– Ved Høgskolen i Østfold (HiØ) er motstanden mot fusjon så stor at høgskolestyret der har utsett avgjerda til november. Kva skjer med universitetsdraumen om ikkje HiØ vil fusjonere?

– Det får vi avgjere når vi ser vedtaket derifrå.

Ørmen Johnsen fortel at HiBu førebels bare har søkt om godkjenning av eitt doktorgradsprogram, så det kan synast langt fram.

– Dei lokalt tillitsvalde i Forskerforbundet

ved høgskolane i Buskerud, Vestfold og Østfold har hevda at universitetsstrevet vil gå ut over bachelorutdanningane?

– Dette er ein myte, og eg reagerer sterkt på ordet «universitetsstrev». Det vi gjer, er å auke kompetansen til dei tilsette, og det er vel bra at fleire får førsteamanuensis- og professorkompetanse? spør ho.

Men Marit Eriksen, hovudtillitsvald ved Høgskolen i Østfold, seier at det vil bli svært ressurskrevjande både å fusjonere og å satse på universitetsstatus.

– Eg er redd dette vil gå ut over studentane. Samfunnsoppdraget vårt som høgskole er å gje Østfold eit godt tilbod innan ulike profesjonsutdanningar, og det skal vi halde fram med. Eg trur ikkje at lykka i livet er å bli universitet, seier Eriksen.

Gjev signal om kvalitet

Men handlar ikkje universitetsdraumen også om å oppnå høgare status og prestisje?

– Prestisjen og kvaliteten må ein skaffe seg sjølv, seier Ørmen Johnsen.

Men rektor Pedersen i Bodø meiner universitetsnamnet gjev ei form for status.

– Det er eit trekkplaster å kunne kalle seg universitet. Ein signaliserer overfor omverda og studentar at institusjonen har forskning og doktorgradsutdanningar og står for kvalitet. Dessutan er universitet eit betre namn i global samanheng med tanke på utdannings- og forskingssamarbeid med utlandet, meiner Pedersen.

Og Ørmen Johnsen er einig.

– I dag må vi bruke nemninga «university college». Både når det gjeld studentutveksling og forskingssamarbeid, må vi bruke mykje tid på å forklare kva eit «college» er, seier ho.

– Men korleis ser du på at nye universitet som UiA ikkje kan konkurrere med etablerte universitet om arbeidskraft, fordi dei ikkje har råd til å tilby same vilkår for forskning?

– Då er det desto viktigare å jobbe for at alle universiteta får dei same vilkåra. Men eg må verkeleg spørje: Sjølv om UiA og UiS ikkje har fått same vilkåra som dei andre, angrar dei vel ikkje på at dei vart universitet? Ville dei ha gått tilbake til å vere høgskole? Det trur eg faktisk ikkje, seier Ørmen Johnsen.

Og ho får svar frå dei tre karane i Forskerforbundet ved UiA:

– Nei, vi har ikkje gjort noko dumt ved å bli universitet. Vi angrar ikkje, seier dei. ■

Nye universitet

Universitets- og høgskolelova frå 2005 opna opp for at alle høgskolar kan søkje om å bli godkjent som universitet etter kvalitetsvurdering av Nokut. Minstekravet er fem master- og fire ph.d.-gradsutdanningar.

Etter 2005 har vi fått tre nye universitet: Universitetet i Agder, Universitetet i Stavanger og Universitetet for miljø- og biovitenskap. Høgskolen i Bodø ventar på godkjenning i løpet av hausten.

Til forskjell frå universitet som vart oppretta av Stortinget, følger det ikkje med auka ressursar over statsbudsjettet til høgskolar som i dag blir gjort om til universitet.

Kor mange universitet bør vi ha i Noreg i 2020?

ÅSE LØKELAND
Rektor ved Høgskolen i Sogn og Fjordane

– Då har vi om lag ti universitet. Men når høgskolar og universitet blir meir og meir like, blir det ikkje noko poeng å oppretthalde eit skilje. Det er ikkje logisk at halvparten av sjukepleiarane blir utdanna ved eit universitet og andre halvparten ved ein høgskole.

ASTRI ANDRESEN
Viserektor for internasjonale relasjonar, Universitetet i Bergen

– I dag blir universitetsdefinisjonen brukt svært vidt, men om det er snakk om breie forskingsuniversitet, bør vi ikkje ha meir enn fire universitet i 2020. Eg meiner vi nærmar oss ei grense for kor mange universitet Noreg kan ha.

OLE JAKOB SØRENSEN
Førsteamanuensis, Høgskolen i Nord-Trøndelag

– Om alle alliansane vil ser i dag endar opp som universitet, kjem vi opp i om lag ti. Men om vi bør ha så mange, er noko anna. Det viktige for oss i regionen er at høgskolane får ligge der dei gjer, anten dei kan kalle seg universitet eller ei.

DANMARK

Skeptisk til belønningsfond

■ Den danske regjeringens forslag om å opprette et fond som skal belønne universitetene for å skaffe forskningsmidler fra private aktører, har møtt sterk politisk motstand. Årsakene til skepsisen varierer imidlertid, melder Ministeriet for videnskap, teknologi og utvikling. Mens Dansk Folkeparti er redd for at private aktører skal få for stor innflytelse på forskningen, ser Sosialdemokraterne fondet som en unødvendig ekstra styring av universitetenes økonomi.

IRAN

Frykter humaniora

■ Humaniora fremmer skepsis og tvil rundt religiøse prinsipper og tro. Det hevder Irans høyeste leder, Ayatollah Ali Khamenei. Han ser det derfor som urovekkende at nesten to tredjedeler av landets studenter studerer slike fag. Og nå varsles innstramminger: Ifølge Radio Free Europe vil den iranske regjeringen kutte sterkt ned på antallet studieprogram i humaniora.

STORBRITANNIA

Slutt for Oxford English Dictionary?

■ Anerkjente Oxford English Dictionary har bistått engelskbrukere i over et århundre. Men i framtiden kan det hende den populære ordboken bare blir å finne på nett, melder nyhetsbyrået AP. Ifølge forleggeren Oxford University Press får nettutgaven nå to millioner treff i måneden fra abonnenter, mens salget av papirutgaven stuper. Den siste trykte utgaven (20 bind) har solgt 30 000 eksemplarer siden 1989.

BRASIL

Studentene faller fra

■ En dramatisk økning i studentfrafall truer med å ødelegge den ellers positive utviklingen i Brasils høyere utdanning. Ved universitetene i landets største by São Paulo, har frafallet økt fra 14 til 24 prosent de første åtte årene av 2000-tallet, skriver Chronicle.com. Manglende forkunnskaper, kostnadene ved å studere ved private læresteder og økte muligheter på arbeidsmarkedet for ikke-utdannede nevnes som årsaker.

VERDEN

Taper posisjon på samfunnsvitenskap

■ Universiteter med sterkere samfunnsvitenskapelige enn naturvitenskapelige miljøer taper i rangeringer som vektlegger siteringer. Det framheves i *The World Social Science Report 2010* fra Unesco. Samfunnsfagene publiserer nemlig i langt mindre grad i internasjonale tidsskrift enn tilfellet er for naturvitenskap og medisin, skriver Universityworldnews.com. Dermed dominerer sistnevnte fagmiljøer Shanghai-listen, mens den fagfellebaserte rangeringen til Times Higher Education bedre ivaretar samfunnsvitenskapelig tyngde.

EUROPA

13 gode råd om likestilling

■ 14 europeiske forskningsledere står bak en rapport som inneholder 13 råd om hvordan man kan fremme likestilling i forskning, melder kifinfo.no. Rapporten *Recommendations for Action on the Gender Dimension in Science* inneholder anbefalinger på fire ulike områder: kunnskapsbygging, humankapital, praksis/prosess og regulering/oppfølging. Arbeidet er finansiert gjennom EUs 7. rammeprogram for forskning, og organisert gjennom forskningsprogrammet genSET (Gender in Science).

STORBRITANNIA

Vekstmyte for fall

■ Det er ingen sammenheng mellom et lands satsing på teknisk-naturvitenskapelig utdanning og nasjonal velstandssøkning. Det framgår av en studie fra University of Essex (bildet), melder Inside Higher Ed. Studien har sammenlignet opplysninger om økonomisk vekst i OECD-land med UNESCO-tall på studenter innen ulike fagområder. Funnet støtter dermed opp under kritikken mot den britiske regjeringens prioritering av slike fag på bekostning av andre fagfelt.

OECD

Utdanningsgapet øker

■ Stadig flere unge tar utdanning, og utdanningsforskjellene mellom unge og gamle er store. Det er blant konklusjonene i årets OECD-rapport om utdanning, *Education at a Glance*. Ifølge Statistisk sentralbyrås sammendrag hadde i snitt 80 prosent av alle 25–34-åringer i OECD-landene fullført utdanning på minst videregående nivå i 2008. Tilsvarende tall for aldersgruppen 55–64 var 58 prosent.

USA

Flest kvinner tok ph.d.

■ I fjor var det for første gang flere kvinner enn menn som tok doktorgraden i USA. Nå dominerer kvinnene hele utdanningsløpet fra studiestart til ph.d. Nathan Bell, mannen bak ph.d.-rapporten utgitt av Council for Graduate Studies, sier til Washington Post at det lenge har ligget i kortene at kvinnene ville overta ledelsen også på ph.d.-nivå. Men på ett viktig område ligger mennene fremdeles klart foran: Mannlige universitetsansattes lønn er i snitt 25 prosent høyere enn de kvinneliges.

SØR-AFRIKA

Lærer kinesisk språk og kultur

■ Nylig ble Afrikas 25. Konfutses-institutt åpnet ved University of Cape Town i Sør-Afrika, skriver Universityworldnews.com. Instituttene, som er oppkalt etter Kinas mest berømte tenker, finnes i dag over hele verden, og arbeider for å spre kinesisk språk og kultur. Ifølge Xinhua News Agency er Kina Sør-Afrikas største handelspartner, mens Sør-Afrika er Kinas nest største.

ISRAEL

Relansert studiedestinasjon

■ Det siste tiåret har Israel/Palestina-konflikten bidratt til å skremme potensielle, amerikanske utvekslingsstudenter vekk fra Israel. Landet er nå den 22. mest populære studiedestinasjonen for amerikanere, skriver Chronicle.com. Som ledd i en israelsk plan om å skaffe flere amerikanske studenter starter åtte amerikanske universiteter opp med nye eller utvidete utvekslingsprogrammer i 2011. Programmene støttes økonomisk av non-profit-organisasjonen Masa Israel Journey.

RUSSLAND

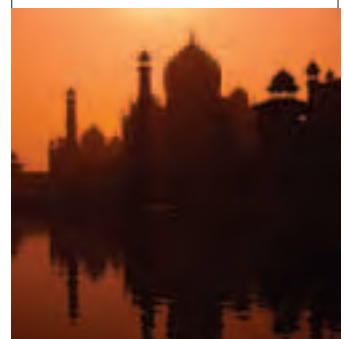
Vil trekke til seg utlendinger

■ Andelen internasjonale studenter som velger Russland som studiested, fortsetter å synke og ligger i dag på 1,5 prosent. For å kapre en større del av det globale utdanningsmarkedet har regjeringen nå opprettet organisasjonen EduRussia. Håpet er, ifølge Universityworldnews.com, at tiltaket skal øke andelen internasjonale studenter i Russland til 7 prosent av verdensmarkedet, og at universitetene i Moskva og St. Petersburg med tiden rangeres blant verdens hundre beste.

INDIA

Paramilitære styrker på campus

■ Politivesenet i den indiske byen Chandigarh måtte kalle inn den sentrale, paramilitære politistyrken da et studentvalg ved Panjab University kom ut av kontroll, melder Times of India. Bakgrunnen for braket var at en av studentforeningene ble beskyldt for å ha sperret politiske motstandere inne i en studentbolig – og dermed braket de to dominerende studentfraksjonene sammen. Voldelige sammenstøt i forbindelse med studentvalg skal også ha forekommet tidligere ved samme universitet.

MR. BIG

FRED KAVLI I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Det er ikkje gjeve at vi skal byrje med røtene. Milliardær og mesen Fred Kavli¹ har levd det meste av livet sitt i USA, samtalen vår går på engelsk, og suiten på toppen av Grand Hotel i Oslo er ein stad som osar av rotlaus makt og pengar. Men det er likevel rett å starte med Firda landsgymnas på slutten av 1940-talet. Det er ikkje kokettering når Kavli snakkar så varmt om Firda, og om idear som har følgt han i over seksti år.

– Gymnaset var ei flott tid! Firda var ein av dei beste skulane i landet, med gode elevar og særskild dyktige lærarar, anten det var i fysikk, matematikk eller norsk.

Kavli skildrar eit fagleg nivå svært ulikt dagens norske vidaregåande skule.

– Det var ein stor appetitt på kunnskap på Firda. Vi elevane hadde livlege diskusjonar om filosofi – vi snakka om tankane til Nietzsche, Kant, Kierkegaard og Bertrand Russell. Og vi diskuterte kva tilværet skulle handle om, og kva vi skulle gjere med liva våre, seier Kavli.

Han må ha vore ein leiartype. Den seinare historieprofessoren Kåre Lunden gjekk på same gymnas og har skildra elevrådsformannen slik: «Brei og solid, alvorleg og verdig i blå lagerfrakk, verka Kavli mykje meir som ein av lektorane enn som ein gymnasiast.»²

83 år gammal er framleis Fred Kavli brei og solid. Det er uvant å sjå ein mann i slik alder med ein så kraftfull fysisk framtoning. Han spelar framleis tennis.

Utdelinga av den andre Kavli-prisen har førd han til Oslo. Fred Kavli selde livsverket sitt, teknologiselskapet Kavlico, i 2000 og sat att med kring tre milliardar kroner. Avkastninga brukar han til å støtte avansert grunnforskning gjennom Kavli-stiftinga. Det meste av pengane går til professorat og Kavli-institutt ved universitet rundt i verda, frå Stanford og Cambridge til Beijing og NTNU.

– *Bill Gates gjev pengane sine til bistand i tredje verda. Avansert grunnforskning er ein svært indirekte måte å hjelpe menneska på. Kvifor valde du ikkje eit humanitært føremål?*

– Det går attende til gymnaset. Sidan da har eg hatt lyst til å gjere noko av langsiktig nytte for menneska. Å tenkje langsiktig kan vere vanskeleg. Dei fleste vil gjerne sjå resultat av innsatsen sin straks, og det er

vanskeleg å vite kva som vil bli viktig og nyttig i framtida. Men for meg var det rett å støtte grunnforskning. Eg er glad for at Gates-stiftinga og andre humanitære organisasjonar gjer det dei gjer. Men eg har funne mine område å satse på, og eg trur det er vel verdt å gjere.

Forskningsfinansiering er mellom anna eit politisk spørsmål. Ein kan til dømes hevde at sidan forskning er ei så viktig samfunnsoppgåve, bør demokratisk valde styresmakter avgjere kor ressursane skal satsast. Men slik Fred Kavli ser det, gjev private stiftingar viktige bidrag til ein slags vitskapleg pluralisme.

– Pengane deira kjem frå folk som har hatt suksess på mange ulike felt, og det bidreg til ein god miks i forskinga. Og stiftingar kan bruke pengar på ting som styresmakter ikkje alltid kan satse på. Vi kan hjelpe fram forskarar som ikkje har kome langt nok til å få stor statleg finansiering, flinke folk med ein idé som ingen veit om det kjem noko nyttig ut av, seier Kavli.

– Dessutan: I stiftingar har du ofte leiarar med erfaring frå forretningslivet, folk som veit korleis dei skal drive ting effektivt. Offentlege styresmakter har som regel eit stort byråkrati, stiftingar treng ikkje like mykje. Vi klarer oss med få tilsette fordi vi sjølve har bestemt kva vi vil bruke pengar på, og treng ikkje bruke tid på å sitje og evaluere store mengder søknader.

– *I Noreg er det som regel berre staten ein kan stole på når*

det gjeld å finansiere grunnforskning. Men det treng ikkje vere slik?

– Nei, det treng ikkje det. Eg har ikkje full tillit til nokon institusjon eller organisasjon, anten dei er offentlege eller private. Men eg har tillit til dyktige folk som har vist at dei tek gode avgjerder, og stiftingane har ofte dei flinkaste folka. Samtidig: Om du ser på USA, er den offentlege finansieringa av vitskap svært omfattande og viktig. Og det er bra at forskningsfinansieringa kjem frå mange ulike kjelder også innanfor det offentlege.

– *Det er ein kulturskilnad her: Rike nordmenn gjev heller pengar til fotballklubbar enn til vitskap.*

– Det er andre tradisjonar for dette i USA, der stiftingane til folk som Carnegie og Rockefeller har spela ei viktig rolle. Og i USA kan du gje bort opptil halve inntekta di utan å betale skatt av ho, det gjer det lettere, seier Kavli.

– Folk må gjerne meine at staten skal gjere alt og privatpersonar stå på sidelina, men eg trur det er uheldig. Det er òg ein annan fordel med donasjonar frå dei velstående: Det resirkulerer pengane i samfunnet. For stor konsentrasjon av pengar er ikkje bra. Det er ikkje ønskeleg med slik pengekonsentrasjon som du har i Sør-Amerika, der rikdommen er eigd av svært få menneske.

1 Fred Kavli blei fødd i 1927 og voks opp i Eresfjord i Romsdal. Som nyutdanna NTH-ingeniør emigrerte han i 1955 til USA, der han bygde opp selskapet Kavlico i California. Selskapet vart ein stor produsent av sensorar til mellom anna fly, bilar og romfart.

2 I ein artikkel i Dag og Tid minnest Lunden ei scene frå Firda slik: Elevrådsleiar Kavli tykte representantane frå dei to lågaste klassestega bidrog så lite på møta at det gjekk ut over effektiviteten, og gjorde framlegg om at det skulle veljast fleire representantar frå dei høgaste klassestega. Lunden var sterkt usamd.

President Robert Conn, ein mann med brei røynsle frå forskning og forretningsliv, står for den daglege leiinga av Kavli-stiftinga. Men Kavli er sjølv involvert i mykje av det som skjer, særleg på den økonomiske sida.

– Eg brukar det meste av tida mi på å forvalte pengeplasseringane våre etter beste evne, så vi kan utrette mest mogleg for forskinga.

– *Mesenar som du, og også fonda til private universitet, er sårbare for økonomiske konjunkturar. Tilmed Harvard har skore ned aktiviteten sin no.*

– Ja, men det er eit problem overalt. Også offentlege institusjonar blir råka av nedgangen. University of California, som i hovudsak er offentlig finansiert, har skore ned mykje. Det er sant at nedgangstider skaper problem for stiftingar og fond, også for Harvard. Men eg trur ikkje effekten der er drastisk. Truleg har dei berre blitt meir effektive, seier Kavli og ler. Ein tung, saktegåande latter frå djupt nede i magen.

– *Også stiftinga di må ha blitt råka av finanskrisa?*

– Absolutt. Leigetakarar har gått konkurs, og ein god del eigedoms- masse har blitt ståande tom. Men dei vitenskaplege aktivitetane har ikkje blitt påverka. Samtidig er det klart at vi kunne gjort meir om tidene hadde vore gode.

Kavli-pris-utdelinga³ i september var ei påminning om USAs dominans i vitenskapen, i alle fall i realfaga: Av dei åtte prisvinnarane arbeider sju i USA.

– *USA har spesiell tilgang på folk og finansiering. Men kva skilnader ser du på den vitenskaplege kulturen i Noreg og USA?*

– Eg veit ikkje om han er så stor. Men det er alltid ein fare, i USA som i Noreg, for at vi blir velstående, feite og lukkelege.

– *Du er i alle fall ikkje feit.*

– Ha ha ha. Eg trur nordmenn er slankare enn den gjennomsnittlege amerikanaren.

– *Men meritokratiet er sterkare og konkurransen hardare i toppforskninga i USA?*

– Ja, USA er eit fantastisk miljø for forskning, det er veldig ope og lite hemma av tradisjon. Europa er meir prega av tradisjon og ansien- nitetsprinsipp. I USA kan alle slag sprø idear bli evaluerte rettferdig og få sin sjanse.

Kavli-pris-seremonien i Oslo 7. september var ein høgtideleg seanse. Kongen stod for utdelinga, skodespelaren Alan Alda var henta inn som konferansier for å kaste Hollywood-glans. Prisane til kvart fagfelt er på ein million dollar, Kavli-medaljene er av gull. Men Noreg er inga for-

3. Utdelinga av Kavli-prisen er eit samarbeid mellom Kavli-stiftinga, Kunnskapsdepartementet og Det Norske Videnskaps-Akademi, og blir arrangert annakvart år. I år blei det i tillegg arrangert tre vitenskaplege symposium og ein paneldebatt om internasjonalt forskningssamarbeid i samband med utdelinga.

– Det var avgjerande å vinne den kalde krigen, så russarane ikkje fekk ta over verda.

Time Magazine kalla i 2007 Fred Kavli «ein ny Alfred Nobel». Men dei tre vitskapsgreinene som har kvar sin Kavli-pris, er langt smalare definerte enn nobelprisane: astrofysikk, nanovitskap og nevrovitskap. I intervju har Kavli sjølv forklart valet slik: Desse fagfelte dekkjer det største i verda, det minste i verda – og hjernen, som kan forstå det heile.

– *Er det tilfeldig at du ikkje har valt vitskapsgreiner som har sin eigen nobelpris? Var du redd for å konkurrere direkte med nobelprisen?*

– Det kan nok vere eit poeng. Men først og fremst valde vi desse fagfelte fordi vi tykte dei var dei mest spennande områda for det 21. hundreåret og vidare, felt som er i enorm framgang og gjev viktige framsteg.

Når Fred Kavli snakkar om vitskap, er det noko romantisk og lett anakronistisk over talemåtane. Kanskje er det både ingeniørkulturen ved det gamle NTH og det lyse sinnet til ein vellukka industrimagnat som slår gjennom når han snakkar om korleis kunnskapstørsten vår skal drive oss fram mot «større venleik og nye utsyn i framtida».

– *Vitskapen er visst ein livslang kjærleiksaffære for deg.*

– Det er sant! Eg meiner vitskapen representerer det høgaste resultatet av menneskeleg strev for framgang, høgare levestandard og kunnskap. Vitskapen er det som har gjort oss til vaktarane av planeten vår og fortel oss om universet.

– *Men vitskapen er ikkje alltid vakker, og han kan gje farlege resultat: våpen som kan øydeleggje alt liv på jorda, teknologi som fører til global oppvarming. Korleis foreiner du venleiken til vitskapen med desse farane?*

– Det du seier, er heilt sant. Med det gode kjem noko dårleg, og med framgang kjem fare. Ja, vi står på randa av øydelegging, men vi har til no klart å unngå det, og eg trur vi vil klare det i framtida. Eg har tillit til menneskets evne til å overleve. Vi kunne utsette menneskearten om vi ville, men eg trur ikkje vi vil gjere det, seier Kavli.

– Uansett er det ingen måte vi kan stogge framsteget på. Vi kan ikkje setje oss ned og seie: «Vi vil ikkje ha framgang lenger, fordi det er for farleg.» Om vi gjorde det, ville folk blitt så frustrerte at dei drap kvarandre uansett. Ha ha ha.

Som eit apropos: Den første forretningsverksemda Fred Kavli dreiv, var noko så dagsaktuelt som biodrivstoff. Under krigen laga han og broren *knott*, pelletar av trevirke som var ei drivstoffstatning for bilar. Kavli ler igjen når eg nemner det.

– Dei var ikkje akkurat ureiningsfrie, dei bilane. Men vi har i dag atomkraft som ikkje slepper ut klimagassar. Det er rett nok problem med avfallet, men det er det mogleg å resirkulere eller lagre trygt. Styresmaktene må berre tenkje seg grundig om og gjere det rette.

– *Kavlico har levert mange delar til amerikansk våpenteknologi. Hadde du nokon kvalar med å bidra til våpenindustrien?*

– Det meste av produksjonen vår var for sivil bruk. Men ja, vi leverte òg sensorar til bruk i militærfly. Eg meinte da som no at dei gode, ansvarlege landa må hindre andre land i å dominere verda. Eg starta karrieren min under den kalde krigen og følte veldig sterkt at bidraja våre var på den sida som representerte fridom og framgang for menneska. Det var avgjerande å vinne den kalde krigen, så russarane ikkje fekk ta over verda. Eg er stolt av det eg gjorde.

– *Du har levd eit liv i næringsliv og anvendt vitskap. Har du nokon gong angra på at du ikkje gjekk inn i grunnforskning sjølv?*

– Å, det ville vore ein luksus! Det ville vore moro. Men eg har likt karrieren min i business, det har vore utfordrande nok. Og eg har ikkje angra – for eg var jo framgangsrik. Om eg derimot ikkje hadde hatt suksess, ville eg nok sett det annleis. Ha ha ha. ■

skingssupermakt, Oslo Konserthus er langt frå Carnegie Hall, og Didrik Solli-Tangen er ikkje verdas beste tenor.

– *Er du ikkje redd for at valet av Oslo som åstad for utdelinga skal redusere prestisjen til Kavli-prisen?*

– Nei, seier Kavli med tyngd.

– Det er ei stor glede for meg å bringe dette arrangementet til Noreg og gje noko attende til landet som gav meg utdanninga mi og fundamentet for livet mitt. Men Noreg er òg ein god stad for utdelinga fordi det er ein *nøytral* stad. Det ville vore heilt annleis om vi la dette til eit stort land med ein meir dominerande posisjon i verda. Ingen er sjalu på Noreg.

– *Å, somme er nok det.*

– Jau da, Noreg er velståande og har mange fordelar. Men Noreg er òg eit land med få fiendar, andre land er ikkje så urolege for konkurranse frå Noreg.

– *Har du tillit til at Det Norske Videnskaps-Akademi organiserer komitear som finn verdige prisvinnarar?*

– Å ja. Vi har eit veldig godt system for dette, forsikrar Kavli og viser til at nominasjonane til priskomiteane kjem frå vitskapsakademia i USA, Frankrike og Kina, britiske Royal Society og det tyske Max-Planck-Gesellschaft. Det Norske Videnskaps-Akademi står for den endelege oppnemninga, men får innspel frå heile verda.

HVEM: Niva-forskere under ledelse av seniorforsker Anne Lyche Solheim

HVA: Fastsetting av dagens økologiske tilstand i innsjøer og elver, og tålegrenser for miljøbelastning

HVORDAN: Feltarbeid og statistiske analyser

TEKST: SIRI LINDSTAD FOTO: ANNE ELISABETH NÆSS

Seks ganger i året tar Birger Skjelbred og Niva-kollegaene prøver av Borrevannet i Vestfold.

INSTITUSJON: Norsk institutt for vannforskning (Niva) i samarbeid med en rekke andre instanser. **FAGRETNING:** Ferskvannsökologi. **FINANSIERING:** Miljø 2015-programmet i Forskningsrådet, EU-prosjekter, Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet. **UUNNVÆRLIG VERKTØY:** Feltutstyr og mikroskop, programvare for statistiske analyser. **PUBLISERINGSFORM:** Vitenskapelige tidsskriftsartikler, samt veiledere og rapporter for forvaltningen. www.vannportalen.no. **NY KUNNSKAP:** Nye biologiske indikatorer for klassifisering av økologisk tilstand i norske elver og innsjøer i tråd med kravene i vanddirektivet, og oversikt over økologisk tilstand i elver og innsjøer.

Jakten på tålegrensene

To forskere ror stille over vannet. Solen skinner fra skyfri himmel, øyestikkerne summer lavt over vannskorpen, og i sivet gjemmer det seg sikkert en gretten, gammel gjedde.

Det er igjen tid for helsekontroll av Borrevannet i Vestfold. At dette vannet overvåkes, er i og for seg ingen nyhet. Men EUs vanndirektiv, som ble gjort gjeldende også i Norge fra 2008, medfører både nye metoder og nye mål.

Og det innebærer en helt ny giv for ferskvannssøkologisk forskning.

Tilbake til god tilstand

– To ting er nytt med direktivet, forklarer Birger Skjelbred, forsker ved Norsk institutt for vannforskning (Niva) i Oslo og en av dem som er ute på Borrevannet denne dagen.

– For det første er man på vei fra kun å bruke kjemiske parametre til også å ta i bruk biologiske når man måler vannkvalitet. Man får med andre ord et mer økologisk perspektiv på tilstanden i innsjøene. For det andre skal man få innsjøer tilbake til god tilstand.

Og det er her det blir spennende. For hva er god tilstand for en innsjø? Vanndirektivet definerer god tilstand som små avvik fra naturtilstanden. Ergo må man finne ut hva naturtil-

standen er, før konsekvensene av menneskelig påvirkning – det være seg sur nedbør eller overgjødning – gjorde seg gjeldende.

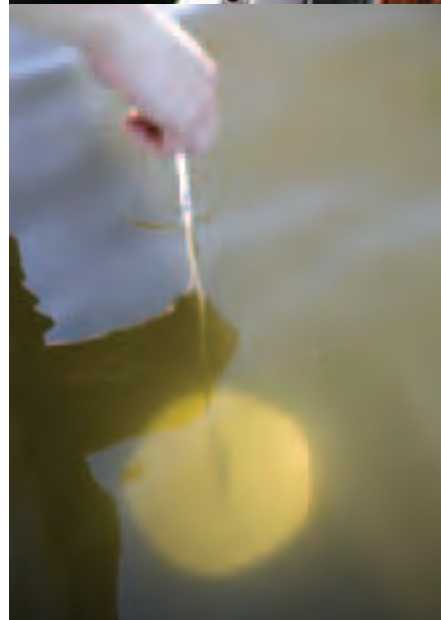
– Vi har for lite data fra upåvirkede vannforekomster for flere vanntyper, så vi vet egentlig ikke hva naturtilstanden er, sier Anne Lyche Solheim, seniorforsker ved Niva og prosjektleder for Bioclass-Fresh.

Derfor letes det nå med lys og lykte for å finne vannforekomster som er upåvirkede, så langt det er mulig. Planen er å ta prøver i ca. ti slike referansesjøer per vanntype og økoregion. Disse skal på sikt kunne si noe om naturlige langsiktige endringer. I mellomtiden bruker forskerne det som finnes av eksisterende data fra hele Norden, til å fastsette en foreløpig verdi for naturtilstanden for de forskjellige biologiske komponentene i de forskjellige vanntypene. Deretter sammenstilles data fra også påvirkede vannforekomster, som skal kunne si noe om knekkpunktene, det vil si når menneskelig påvirkning blir et problem.

– Se for deg en x-akse og en y-akse, der x-aksen angir forurensningsgradienten, for eksempel fosforkonsentrasjon, mens y-aksen angir den biologiske indikatoren som reagerer på den aktuelle påvirkningen. Dose-responskurven vil være formet som en S, noe som viser en brå endring over et kort intervall på forurensningsgradienten, mens det skjer ganske lite på et langt intervall til å begynne med. Og så skjer det veldig lite etter knekkpunktet, for da har du kommet til et metningsnivå. Det meste av endringer skjer med andre ord i løpet av et lite intervall, og derfor er det veldig viktig å tallfeste hva dette intervallet er. Det kan vi kun gjøre hvis vi har data fra hele gradienten, og det er disse dataene vi forsøker å samle inn, sier Lyche Solheim. Knekkpunktet på kurven kan tolkes som en tålegrense, og kan være defi-

Basisovervåking

- fastsetting av dagens økologiske tilstand i innsjøer og elver ved hjelp av prøvetaking og analyse av alger, vannplanter, bunnfauna, fisk og vannkvalitet, samt fysiske inngrep i innsjøer og elver
- dataene vurderes deretter i henhold til de fastsatte tålegrensene

Måling av siktedyp – hvor dypt man kan se – og mengden plankton og bunndyr. Hilde Birkeland assisterer.

nisjonen av grensen mellom god og moderat økologisk tilstand.

– Med vanndirektivet har man fått et sterkt fokus på biologi og på de organismene som mottar all forurensningen vi slipper ut i vannforekomstene. Tidligere tenkte man at man skulle kutte en viss prosentdel av utslippene uten at man egentlig sjekket tåleevnen til de økosystemene som mottok forurensningen, sier Lyche Solheim. Tilsvarende arbeid gjøres for kystvann, som også er inkludert i vanndirektivet.

Forsiktig start

På sikt skal flere hundre innsjøer og elver samt kystområder inngå i et overvåkingsprogram. Dette vil gi et rimelig representativt bilde av den økologiske tilstanden i norske vannforekomster og hvordan disse utvikler seg over tid i forhold til økende eller minkende belastning. Foreløpig er det imidlertid bare bevilget penger til prøvetaking i tjuefire av dem. Ett av dem er altså Borrevannet.

På denne solfylte dagen er det vanskelig å tro at ikke alt er ren og skjær idyll i og rundt denne lille ferskvannssperlen. Men Borrevannet har diagnosen eutrofiert, det vil si overgjødset. Eutrofieringen skyldes trolig avrenning av næringssalter fra de omkringliggende gårdene, samt fra avløp fra spredt bebyggelse. Overgjødningen fører til en økning i produksjonen av planktonalger i sommerhalvåret, der enkelte arter blomstrer så til de grader at vannet blir helt grønt og uklart, og oksygenet på bunnen av innsjøen brukes opp når algene synker til bunns og blir nedbrutt av bakterier. Overgjødning får også konsekvenser for sammensetningen av planktonalgene, slik at naturlige planktonalgesamfunn reduseres, mens andre, mer forurensningstolerante arter blir dominerende – som for eksempel visse giftige blågrønnbakterier.

En av flaskene Birger Skjelbred fyller ute på vannet, er øremerket Sigrud Haande, Skjelbreds kollega i Niva. Hun gjør genetiske studier av blågrønnbakterier.

– Vi kan studere blågrønnbakteriene i mikroskopet og konstatere hvilke slekter og arter som er til stede, og hvilke som er dominerende. Vi kan bruke kjemiske metoder for å fastslå om det er toksiner til stede i vannprøven, og dermed fastslå om det er toksinproduserende blågrønnbakterier i vannforekomsten. Men innen en art av blågrønnbakterier er det både toksin- og ikke-toksinproduserende kloner, og bare genetiske metoder kan gi oss svaret på hvilke slekter eller arter som virkelig er ansvarlige for toksinproduksjonen i den aktuelle vannforekomsten. For vannforvaltningen er det viktig å kunne fastslå at hvis en vannprøve viser at man har en dominans av algeart X, er sannsynligheten stor for at man vil kunne få produksjon av toksiner, sier Haande.

Direktivet et vannskille

Men har Norge egentlig så mye å bekymre seg over når det gjelder vannkvalitet?

– Jo da, vi har mye bra vann i mange deler

Pur idyll på overflaten. Men nedover i dypet har overgjødningen satt spor, konstaterer Birger Skjelbred.

av landet, ettersom vi er så tynt befolket og har mye fjell- og skogområder som ikke er dyrkbare. Men det er jo ikke der folk bor. De bor i lavlandet, der det foregår jordbruk. Der er vannkvaliteten ofte dårlig, sier Anne Lyche Solheim, men legger til at dagens overvåking er altfor sparsom til å gi noen god oversikt på landsbasis.

EUs vanndirektiv representerer et vannskille i vannforvaltningen i Norge. Oppfyller vi ikke kravene som direktivet setter, risikerer vi både rettssak og saftige dagbøter.

– Med det nye fokuset på biologi har også etterspørselen etter ferskvannsbioologer økt kraftig, forteller Lyche Solheim.

– Vi gjorde en utredning for Miljøverndepartementet i fjor, der vi spurte forvaltningen og konsulentbransjen, samt instituttsektoren om behov for nye ansatte for å kunne gjen-

nomføre oppgaver knyttet til vanndirektivet, både med hensyn til kompetanse, men også kapasitet. Responsen tyder på at det er behov for bortimot 400 master- og 80 ph.d.-kandidater i løpet av de nærmeste fem årene for å kunne imøtekomme behovet, og behovet var særlig stort når det gjaldt ferskvannsbioologer.

Alle innsjøer er unike

Flaske etter flaske fylles ute på Borrevannet. Vel tilbake på Niva skal Birger Skjelbred fornøyd konstatere at flasken som var forbeholdt ham, inneholdt mye gøy: gullalger, grønnalger, dinoflagellater, astronellaer og en og annen blågrønnbakterie – heldigvis en nokså uskyl- dig type.

Alle er de nå en del av datamaterialet i overvåkingsprogrammet.

Nå er det ikke så vanskelig å finne tålegrensen for en enkelt art, det være seg alge, bunndyr, fisk eller plante. Utfordringen er når miljømålssystemet skal ta hensyn til alle arter samtidig.

Dessuten: En innsjø er aldri helt lik en annen innsjø, og noen innsjøer passer ikke helt inn i vedtatte vanntyper.

– Vi utarbeider mange skjemaer med blå, røde og grønne farger, der over og under streken betyr god eller dårlig tilstand. Sånn må det være når du skal jobbe med et klassifiseringssystem som skal brukes i forvaltningen. Men samtidig må man ikke glemme at hver vannforekomst lever sitt eget liv. Man må evne å se at det kan være spesielle ting ved akkurat denne innsjøen som gjør at man kanskje må vurdere tilstanden litt annerledes. Det er det som er så spennende med naturen, at alt henger sammen med alt, sier Haande. ■

Bioclass-Fresh

- biological indicators for classification of ecological status in freshwater
- prosjektperiode: 1.3.2008–1.2.2012
- prosjekt i regi av Norsk institutt for vannforskning i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning, Joint Research Centre og Laboratoriene for Ferskvannssøkologi og Innlandsfiske ved universitetene i Oslo, Bergen og Trondheim
- tallfesting av hvor mye alger, vannplanter, bunnfauna og fisk tåler av forskjellige belastninger før de viser klare tegn på økologiske skader
- gjøres ved analyse av dose-responsforhold basert på store datasett fra tidligere overvåking av innsjøer og elver

SVALBARD: Fagfolk fra Paleontologisk museum tok avstøpninger av fossile fotspor etter en dinosaur året etter at de ble funnet på Festningsodden, ved innløpet av Isfjorden i 1960. Først trodde man at sporene var av den planteetende landøglen iguanodon, men det er senere blitt hevdet at de må ha blitt laget av den beslektede ornithopod-dinosauren. Fra venstre: Lily Monsen, Arne Martinsen, Natascha Heintz og Erik Ståhl. Foto: Natascha Heintz, Norsk Polarinstitut, 1961. Heintz var konsulent ved Norsk Polarinstitut i perioden 1960–66. Paleontologisk museum inngår nå i Naturhistorisk museum i Oslo. I de senere år er det oppdaget fossiler av andre urdyr i de indre delene av Isfjorden. Det mest sensasjonelle funnet ble gjort i 2006 av paleontologer fra Naturhistorisk museum i Oslo. De fant en pliosaurus – ett av de største rovdyr som noensinne har eksistert på jorda.

Polarinstituttet har leid ut bildet til bruk i Forskerforum. Instituttets fotosamling består av totalt 90 000 fotografier fra polare strøk. Deler av samlinga er digitalisert og tilgjengelig på Internett: <http://sivert.npolar.no/fotoweb/>.

Ungdommens høyborg

Nei, det er ikke forskerne og foreleserne som selger academia.

KOMMENTAR AV SIRI LINDSTAD

Tvillingjentene: Høgskulen i Sogn og Fjordane, www.hisf.no

To jenter, to stiler, om ikke annet: Handelshøyskolen BI, www.bi.no

Kollovakvartetten: Universitetet i Agder, www.uia.no

Velstelt og våken: Høgskolen i Telemark, www.hit.no

De er unge og pene i tøyet. Velstelte, veltrente, våkne og nygredde. De er universitetenes og høgskolenes ansikt utad. De er studentene som selger de akademiske institusjonene.

Pen og polert ungdom

Det er knapt noen over tretti som får profilere universitetene og høgskolene, om man ser på nettsidene førstesider. Ingen forskere, ingen forelesere, ingen administrativt tilsatte. I stedet er det polerte, friserne, disiplinerte utgaver av ungdommen man smykker sidene med, ungdommer blottet for eksamensnerver, hjemlengsel, fyllesjue, kjærlighetssorg og økonomiske kniper. Her er det ingen brillor, ettervekst eller kroppslige lyter å se, ei heller tendenser til politisk radikalitet, institusjonskritikk eller bare ganske alminnelig ungdomsopprør.

Så er da også universitetenes og høgskolenes nettsider tydeligvis først og fremst ment å henvende seg til mulige nye studenter. De er institusjonenes vindu mot en ung verden, en innrammet versjon av institusjonene slik de gjerne vil framstå når de tror de er på sitt hippeste og sprekeste.

På nettsidene til Universitetet i Agder bedriver fire av studentene akkurat nå smilende kunnskapsutveksling i designersofaene. Bildet er tatt ovenfra, på lang avstand, som om vi kikker ned til en privat samtale, med fare for å forstyrre.

Studentene er salgsplakaten, speilbildet, men også selvbedraget. For her sitter ingen alene over bøkene på en novembermørk lese-salsplass og skjærer tenner over alt man ikke forstår, eller kaster bort verdifull lesetid på Facebook. Her er det ingen forelesninger der en universitetsansatt i tidsklemme forsøker å trekke de store linjene i et trangt lokale, ingen kantiner fylt opp med bare skremmende

ukjente ansikter så man i stedet går fort ut i gangen og blir sittende og spise Go' morgen-yoghurten i trappa mens man forsøker å late som man hører hjemme i denne verdenen.

I stedet er det teamarbeid i lyse lokaler med vel forberedte medstudenter som bare vil hverandre vel.

Tre må man være

På Universitetet i Stavangers nettsider ser tre studenter storøyd og blidt på et reagensglass. To lyshårete jenter og en gutt. Det er gjerne slik det er. To jenter og en gutt, den vanligste oppskriften på gruppebilder som selger institusjonene – Høgskolen i Telemark, Oslo og Sogn og Fjordane, Handelshøyskolen BI, og altså Universitetet i Stavanger.

Hvorfor denne gjennomgående trio, tro?

Fordi det tidligere omtalte teamarbeidet fordrer flinke, ansvarlige jenter for at det skal funke? For at det ikke skal bli for opplagt heteronormativt? Fordi to pene jenter per gutt øker sjansen for at flere (heterofile) gutter vil søke seg til studiet, og man skulle jo gjerne hatt flere gutter, da...? Fordi jenter går i flokk, og kvinnelige søkere derfor vil være sikre på at det er nok av potensielle studievenninner å henge med i pausene?

Eller fordi to jenter teller like mye som én gutt? Jentene som er avbildet på nettsidene til både Universitetet i Stavanger, Høgskulen i Sogn og Fjordane og Høgskolen i Telemark, er så like hverandre i klær og utseende at det er nesten umulig å se forskjell på dem, for ikke å snakke om å lese ut noen som helst form for personlighet ved noen av dem. Guttene framstår derimot som selvstendige individer, først og fremst i egenskap av å være den eneste gutten på bildet. Det skal likevel ikke mer enn én gutt til, slik som på det andre bildet på Høg-

Mønstertrioen. (Foto brukt på www.uis.no. Foto: E. Tønnessen, Universitetet i Stavanger)

skulen i Sogn og Fjordanes nettsider, før også de blir kopier av hverandre. Men så lenge det er to like jenter + én gutt-oppskriften som benyttes, blekner jentene som individer.

Tilnærmet helhvitt

Blek er for øvrig et stikkord i flere henseende. Den eneste avbildete personen som definitivt skiller seg ut med hensyn til hudfarge, er gutten på det ene bildet fra Høgskulen i Sogn og Fjordane. Også han som sitter med de tre jentene i sofaen på Universitetet i Agders nettsider, kan se mørkere ut enn sine kvinnelige medstudenter, men der er det mindre åpenbart.

Men jentene er altså uten unntak hvite. Selv på Høgskolen i Oslos nettsider, der somalisk, tyrkisk, kurdisk og urdu er blant infospråkene, er det helhvitt denne septemberdagen. Riktignok kjører høgskolen et bildepill med et knippe utvalgte studenter, slik at man enkelte dager kan treffe på Isbah (19), som er mørkere i luggen enn sine kvinnelige medstudenter. Men i skrivende stund er det Benjamin (22), Ellen (22) og Victoria (23) som får representere HiO-studentene.

Ingen framtid i akademien

Eller man kan se gruppebildene med overvekt av jenter fra en helt annen innfallsvinkel: som et forsøk på å fronte nettopp kvinnelige studenter. Kanskje har kravet om realisme – jentene er tross alt nå stort sett i flertall i høyere utdanning – plutselig slått inn i en ellers skjønnet framstilling av studentlivet. Handelshøyskolen BI er i så fall den som lykkes best i å presentere to ulike jenter. Litt ulik stil og sveis, litt ulik attityde. Det skal faktisk ikke mer til før man ser forskjell på dem.

Men de forventes visst å allerede være på vei et annet sted, disse jentene – og gutten. Hvordan skal man ellers tolke det faktum at man helt lar være å vise fram de som har valgt institusjonene som sin arbeidsplass, og som har gjort karriere innen akademien?

Nei, universitetene og høgskolene er tydeligvis ikke et sted man formodes å bli værende. Den lyse og lystige tilværelsen man lokkes med som student, er bare midlertidig. Og i de årene de er der, har studentene nok med hverandre. Å studere vil etter bildene å dømme si å søke et fellesskap med andre jevnaldrende, i kollokvier og i fritidsaktiviteter. Her er ingen kritisk kunnskapsutveksling mellom

foreleser og tilhører, ingen veiledning mellom universitetslærer og student, ingen forskere i arbeid, ingen akademiske forbilder. Studentene har nok med seg og sitt, og institusjonenes nettsider har nok med studentene. De over tretti får finne andre steder å vise seg fram. ■

Materiale

Eksempelene er hentet fra forsidene til nettsidene til Universitet i Agder, Høgskolen i Telemark, Handelshøyskolen BI, Universitetet i Stavanger, Høgskulen i Sogn og Fjordane og Høgskolen i Oslo. I tillegg besøkte vi nettsidene til Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø, Universitetet for miljø- og biovitenskap, og Norges idrettshøgskole, der det ikke var brukt noen illustrasjonsfoto av mennesker i profileringen av institusjonen. Unntaket var Universitetet i Tromsø, der de bruker et lite bilde av en kvinnelig student.

Alle sidene ble besøkt 1. september.

20 NØTTER

1. Kven var utanriksminister i Noreg 9. april 1940?
2. Og kva for parti representerte han?
3. Kva for stad i Belgia er kjend for varme kjelder, Formel 1 og Hercule Poirot?
4. Kva heiter den nå 87 år gamle svenske skodespelaren som særleg er kjend for sitt lange samarbeid med Ingmar Bergman?
5. Kven vart den 40 år gamle enka Khadija gift og fekk dottera Fatima med?
6. Nemn minst to av dei fire countryartistane som utgjorde gruppa The Highwaymen.
7. På kva for øy vart sagnmonsteret Minotauros halde fanga i ein labyrinth?
8. Kva for engelsk ord kan tyde både kjeks/småkake og informasjonskapsel?
9. Kva er det okkuperte palestinske territoriet Vestbreidda den vestre breidda av?
10. Kva for danske sat med leiartrøya i Tour de France 2007 då han vart kasta ut av rittet?
11. Kva slags dyr er Æsop i Knut Hamsuns roman *Pan*?
12. Tony Hayward mister jobben frå 1. oktober etter utsegner som «eg vil ha livet mitt attende». Kor er han toppsjef?
13. Kva heiter fruktbarheits- og kjærleiksgudinna i norrøn mytologi?
14. Kva slags stilling har britiske Catherine Ashton i EU?
15. Nemn minst tre av dei fem norske gullvinnarane i EM/VM/OL i friidrett på 1990-talet.
16. Kva for uttrykk som truleg vart oppfunne av George Orwell, blir ofte nytta om perioden 1947–1991?
17. Kven står bak vervarslingsnettstaden yr.no?
18. Kva er ein matrikkel?
19. Kva for artistnamn er Alecia Beth Moore kjend under?
20. Kva heiter det Asker-baserte selskapet som har levert panteautomatar til over førti land?

Kva heiter den nå 87 år gamle svenske skodespelaren som særleg er kjend for sitt lange samarbeid med Ingmar Bergman?

- Svar:
1. Halvdan Kohrt
 2. Arbeidarpartiet
 3. Spa
 4. Erlend Josephson
 5. Profeten Muhammed
 6. Johnny Cash, Waylon Jennings, Kris Kristofferson, Willie Nelson
 7. Kreta
 8. Cookie
 9. Elva Jordan
 10. Michael Rasmussen
 11. Ein hund
 12. British Petroleum
 13. Frøya
 14. «Utanriksminister» (høgerepresentant for utanriksaker og tryggleikspolitikk)
 15. Trine Hattestad, Steinar Hoen, Geir Moen, Vebjørn Rodal, Hanne Haugland
 16. Den kalde krigen
 17. NRK og Meteorologisk institutt
 18. Eit offentleg eigedomsregister
 19. Pink
 20. Tomra

10 KJAPPE

HANS CHRISTIAN SØBORG
Medlem nr. 30172910 i Forskerforbundet

STILLING: Konservator på Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum IKS

UTDANNING: Magistergraden i nordisk arkeologi og Graduate Certificate i Museums Studies

FØRSTE STILLING ETTER FULLFØRT UTDANNING: Vit.ass. på Vitenskapsmuseet i Trondheim

KARRIEREMÅL: Skulle gjerne fått tid til å studere og skrive mer om formidling på museer.

– Husk nåtidens publikum!

– Hva jobber du med nå?

– Blant annet tilrettelegging av Kåfjord kobberverk i Alta, Nordkalottens første storindustri og landets største bergverk i 1840. Dessuten er jeg sekretær for Bergkunstnettverket.

– Hvor tenker du best?

– På kontoret.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Trebindsverket *Danmarks oldtid* av Johannes Brøndsted fra 2001–2004, spesielt bind I om steinalderen.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Det å diskutere om ikke hensynet til innsamling og bevaring av samlinger for framtiden kan ta overhånd slik at man ikke prioriterer høyt nok behovene til dagens publikum.

– Hva skal til for å bli en god konservator?

– Du må ha begeistring for og kunnskaper om museets geografiske og tematiske ansvarsområder. På små og mellomstore museer må man dessuten ha en fleksibel holdning til hvilke arbeidsoppgaver som man kan og vil jobbe med.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Kenneth Hudson, BBC-produsent og direktør og grunnlegger av European Museum Forum, et nettverk til fremme av mer publikumsvennlige museer.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Statistikk. Jeg har alltid likt matematikk, og spesielt tall og statistikk.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Å finne en tilfredsstillende løsning på den usikre arbeidssituasjonen til mange midlertidige ansatte i museums- og universitetssektorene.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Muligens på museet. En stor utstilling om evakueringen og brenningen av Finnmark i 1944 skulle i de dagene avløses av en kunstutstilling med Ferdinand Finnes bilder i samme lokale.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Som lokaltillitsvalgt ville det være fint med mer informasjon om hvordan man skal arbeide med fagforeningsspørsmål i lokallag, gjerne med inspirerende historier om hvordan andre jobber.

AV SIRI LINDSTAD

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Frilansjournalist i Forskerforum

; kommentar

Våkn opp!

Universiteter og høyskoler i blant annet Tromsø, Harstad, Agder og Stavanger har innført differensiert forskningstid. Det betyr at den enkelte vitenskapelig ansatte ikke er sikret halvdelen av sin arbeidstid til forskning, men i stedet må forhandle seg til en brøk av arbeidstiden til forskning. Argumentet er økonomi – rammene fra departementet er ikke store nok til å betale for at alle skal forske. Å unnskyld seg med økonomi er imidlertid ikke mer bærekraftig enn å innberette halv moms på full omsetning fordi man mangler likviditet. Siden universiteter og høyskoler godtar et tilsvarende narrespill, må de fagansatte nå ta skjeen i egen hånd.

Det er et underliggende problem at norske forskere er lydige inntil underdanighet overfor stat og departement, som på sin side mistror forskerne. Dermed har målet på hva som er god forskning etter hvert blitt definert langt utenfor de faglige fora som er kvalifisert til å bedømme hva som er god forskning. Universitetene og høyskolene har fulgt opp med å bedømme sine vitenskapelig ansatte etter antall publiserte artikler i på forhånd godkjente publikasjoner, en metode som vitenskapelig sett ikke holder vann. At tellekantene nå er modus operandi, gjør dem ikke mer holdbare.

Et administrativt system som differensierer forskningstid etter på forhånd definerte resultater, virker destruktivt på forskningen. Alle historiens paradigmebrytere og nytenkere står på listen over de som har fått refusert sin forskning. På den andre siden finner man underskogen av forskning som tilfeldigvis ikke resulterer i ny viten, men som er nødvendig for at noen skal treffe blink. Regjeringens tilbøyelighet til triviell måling av artikkeltall og budet om konkurranse, er i ferd med å ramme en generasjon forskere som meget subtile blir bakvasket som middelmådige og uproduktive.

Understøttet av det økonomiske argumentet er man nødt til å «oute» mange nok kraftig nok til å kunne frata dem ressurser. Differensieringen rammer både tidligere ansatte, som er vanskelige å diskriminere, og nye akademikere, som kan trues til å frasi seg forsknings-

tid for i det hele tatt å bli engasjert. De møtes med argumentet «vi ønsker så gjerne å gi deg forskningstid, men dessverre har vi ikke økonomiske rammer». Sammenlignet med «vi ønsker å gi deg lønn, men dessverre har vi ikke råd», er det lett å se at spørsmålet handler om regulering. Går vi enda videre til velferdsområdet, kunne Nav tilsvarende ha sagt følgende: «Jeg skulle gjerne ha gitt deg sykepenger, men dessverre...». Da er problemet tydelig nok for meg. Faglige rettigheter har kommet utfor kanten av bordet, mens retten til lønn eller sykepenger er stabil. Å gjøre seg fortjent til forskningstid gjennom å oppfylle spesifikke produksjonskrav må avvises per prinsipp.

Norske forskere er lydige inntil underdanighet overfor stat og departement

Et annet paradoks er hvordan det politiske maskineriet skal løse sine oppgaver samtidig som utførerne fratas tiden til å gjøre jobben. Det er som å bli ansatt i vegvesenet og få beskjed om at det bare er tid til å legge asfalt – ikke til å sprengte ut traseen. Å få de ansatte til å akseptere at det kun er tid til å legge asfalt, sørger det for at trafikantene kommer dit de skal? Eller ender landet med en pervertet og ubrukkelig infrastruktur?

På grunn av den meget svake dømmekraften i norsk kunnskapspolitikken må de faglig ansatte slutte rekkene mot ethvert forsøk på å undergrave forskningsretten. Kollegiet ved Universitetet i Tromsø har opptrådt beundringsverdig i så måte. Etter at universitetet vedtok en modell for differensiert forskningstid – utdelt i forhandling mellom instituttledere og enkeltansatte – har ikke én forsker

vært villig til å stjele forskningstid fra sine kollegaer. Anklagene om at naboprofessoren ikke gjør jobben sin, at han ikke har publisert noe på fem år eller andre misforståelser, ser ut til være en illegitim retorikk som blir forsøkt trukket ned over hodene på kollegiet.

I stedet for passivt å bøye seg for den økonomiske pisk, bør forskerne kutte andre aktiviteter enn å forske, slik at alle vitenskapelig ansatte igjen kommer tilbake til en produktiv fordeling av oppgavene – innenfor arbeidstida: 50 prosent av tida til forskning, 50 prosent til undervisning. Kutt administrasjon og rapportering, kutt eksamensretting og kutt forberedelser til undervisning. Da vil politikerne og maktapparatet få anledning til å se og vurdere den virkelige kvaliteten på vårt offentlige utdannings- og forskningssystem. Det er galt å la vitenskapelig ansatte arbeide 5-600 timer ubetalt overtid samtidig som man snyter studentene for forskningsbasert undervisning ved å bruke midlertidig ansatte uten forskningstid. Det er ikke bærekraftig, verken for departementet, folket eller universitets- og høyskolesektoren.

Kunnskapsdepartementet påpeker stadig at institusjonene må ta ansvar for sin egen prioritering. Hvis statsbudsjettet for 2011 gir nullvekst for universitetene og høyskolene, slik det ser ut i skrivende stund, er tiden overmoden for å komme i takt med ressursgrunnlaget. Å sette næring foran tæring vil bety en brutal oppvåkning til færre nyansettelser og kraftig kutt i antall studieplasser på den ene siden, og ufravikelig rett til forskning på den andre siden. Personlig opptrykk må forutsette faglige rettigheter med tilhørende økonomisk dekning. Forskningstid, lønn og andre ressurser må følge den formelle kompetansen, i likhet med undervisningstid, som ikke kan utføres av personer som ikke forsker. Hvis institusjonene begynner å styre konsekvent etter rammebetingelsene, kan sektoren motstå den kvalitative undergravingen fra politikere og departement og i stedet gjenreise seg som et akademia med kvalitet som øverste målestokk.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn dersom de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Fusjonens pris

Ved frivillige fusjoner må man regne med at institusjonene forblir fattige. Ledelsen vil forsøke å skyve kostnadene nedover i systemet, mener kronikkforfatterne. Her oppsummerer de erfaringer som tillitsvalgte under universitets- og høgskolefusjonen i Tromsø.

Vi har vært med på fusjon i Tromsø i noen år. Den er ennå ikke ferdig, på langt nær. Vi har allikevel noen erfaringer og synspunkter som kan ha allmenn interesse. Vårt felles utgangspunkt er at vi begge har vært fagansatte i Avdeling for lærerutdanning i den daværende Høgskolen i Tromsø inntil vi ble universitetsansatte 1. januar 2009. Vi har begge fungert som hovedtillitsvalgte for Forskerforbundet på Høgskolen før og under fusjonsprosessen. Ellen Karoline Dahl er nå hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet på det fusjonerte universitetet. Øyvind Ytreberg er nå vara til lokal-lagsstyret. Hva har vi så vært med på, og hva slags erfaringer har vi?

I 1997 tok rektorene for universitetet og høgskolen et initiativ for å slå sammen de to institusjonene. Det ble nedsatt et utredningsutvalg som i 2000 avga innstillingen «Venner for livet». Der ble det lagt opp til at fusjonen skulle vokse frem nedenfra som et stadig sterkere faglig og organisatorisk samarbeid. Venner for livet ble aldri mer enn det. Høgskolen og universitetet fortsatte som før hver for seg og med noe sterkere relasjoner seg imellom. I 2006 ble det tatt et nytt rektorinitiativ, og fusjon kom høyt nok på dagsordenen. Høgskolens ledelse hadde lenge gått inn for fusjon. Det nye var at universitetets ledelse gikk aktivt inn for reell sammenslåing. I mars 2006 ble det avholdt et felles styremøte, som enstemmig gikk inn for fusjon, med begge rektorene som pådrivere og

universitetets rektor i førersetet. Den strategiske begrunnelsen var samordning av studier, bedre rekruttering av studenter og forskere og heving av forskning i de kortere profesjonsutdanningene. Offensiv satsing på forskning var ikke en del av den strategiske begrunnelsen. Prosessen ble toppstyrt av rektorene og styrene. De ansatte ble ikke forespeilet noen medvirkning i beslutningen om fusjon eller ikke. Vi ble bare invitert til medvirkning i hvordan den skulle gjennomføres. Det var en viss skepsis til fusjonen fra enkelte universitetsforskere som var redde for lavere status og mindre forskningspenger, og fra noen høgskoleansatte som ikke ville ha unødig akademisering av profesjonsutdanningene sine. På den andre siden fantes det en del ansatte på begge sider som var klart positive til fusjonen, noen var lojale, andre var mer pragmatiske, mens en god del ansatte ga blaffen i fusjonen som sådan. I 2006 ble det vedtatt en felles intensjonsavtale om fusjon. I 2007 ble det lagd en fremdriftsplan og en avtale mellom institusjonene om forutsetninger for fusjon og nedsatt en styringsgruppe sammensatt av representantene fra begge styrene. Det fungerte mer og mer som et interimsstyre, selv om begge institusjonene fortsatt var autonome. Det ble også opprettet et fusjonssekretariat som saksbehandlet fusjonssaker og drev beslutningsprosessene fremover sammen med rektorene. På slutten av 2007 ble det sendt en formell søknad til departementet om fusjon og søknad om penger til gjennomføringen. Våren 2008 ga staten klarsignal, men ingen penger. Høsten 2008 vedtok staten fusjonen, som skulle tre i

kraft 1. januar 2009, i den forstand at det da var én rektor, ett styre og ett budsjett. Men de gamle organisasjonsleddene besto til 1. august 2009. Da var det meste av den store omorganiseringen gjennomført, men det gjensto da og gjenstår fortsatt en god del, for eksempel en smertefull slanking av studieporteføljen fra det gamle universitetet.

Hurtigbåtsfart, stor innsats og knappe ressurser: I løpet av perioden 2006–2008 var det mer enn 100 ad hoc arbeidsgrupper, utvalg og særskilte fusjonsorganer i sving. Noen nedla svært mye arbeid, andre ikke like mye. For eksempel var arbeidsgruppen som skrev utkast til strategidokument i funksjon cirka 3 måneder, hadde 35 møtetimer, som med 8 deltakere til sammen brukte 560 arbeidstimer bare til møter med forberedelser. I tillegg kom innleid sekretær og møter i arbeidsutvalg. Det utgjorde cirka et halvt årsverk bare for den ene av de vel 100 ad hoc gruppene. Det meste av dette arbeidet ble gjort av egne ansatte i tillegg til ordinært arbeid. Noe arbeid er utsatt, og annet arbeid er rett og slett ikke blitt prioritert. Ledelsen har vært lite villig til å synliggjøre kostnadene fra fusjonsarbeidet. Forskerforbundets og de andre fagforeningenes tillitsvalgte brukte mye tid på å delta i arbeidsgrupper, drøftinger, forhandlinger og saksbehandling. For eksempel ble alle inngåtte avtaler med de to gamle institusjonene sagt opp og måtte reforhandles på kort tid. Fagforeningene fikk en viss kompensasjon for merarbeidet, men langt fra tilstrekkelig. Forskerforbundet lokalt måtte skyte til av egne midler og hente inn prosjektmidler til fusjons-

Av
Øyvind Ytreberg
og
Ellen Karoline Dahl

«Det er en illusjon å tro at staten vil toppfinansiere fusjoner, så lenge de er frivillige.»

arbeidet fra sentralt hold. Vi har også kommet med et eget innspill til ledelsen om å skaffe til veie 100 millioner for å smøre fusjonsprosessen og unngå ekstrabelastninger på ansatte. Det har ikke blitt fulgt opp, beklageligvis.

Hva har vært Forskerforbundets prinsipielle linje i forhold til fusjon? Den prinsipielle linjen til Forskerforbundet har langt på vei vært å ikke ha noen mening om fusjon. Forskerforbundet sentralt har begrenset seg til å mene at eventuelle fusjoner bør være frivillige. Lokallagene ved Universitetet og Høgskolen i Tromsø var i utgangspunktet nøye med å presisere at vi ikke tok standpunkt til fusjonen, men at vår oppgave som fagforening var å ivareta medlemsinteressene gjennom medvirkning i fusjonsprosessen. Den ene begrunnelsen for å ikke ta standpunkt til selve fusjonen var frykten for avskallinger i medlemsmassen, som er delt med hensyn til standpunkter til fusjonen. Vi har unngått avskallinger. Den andre begrunnelsen er mer prinsipiell; det er ikke opplagt at det er en fagforeningsoppgave å være en sentral aktør i institusjonenes politiske beslutninger på styrenivå. Vi har imidlertid bidratt med synspunkter på mange sider av fusjonen i den ordinære medvirkningen i beslutningsprosessen og gjennom vår deltakelse i ad hoc grupper og forhandlinger som omhandlet fusjonen som sådan.

Hva er så status for fusjonen våren 2010? I styresak S 19-10 til styremøtet 20. mai 2010 oppsummerer universitetsdirektøren fakultetenes statusrapporter slik:

[...] i hovedsak arbeider de fleste ansatte med de samme oppgavene som før.

Med unntak av lærerutdanning og økonomiutdanning er det ikke tatt ut faglige eller administrative gevinster av betydning så langt. Flere peker på potensialet, men det må arbeides langsiktig for å få resultater, noe som samsvarer med de forventninger vi hadde for fusjonen. Flere enheter rapporterer om administrative utfordringer. Mange administrativt ansatte er slitne, og blant de tidligere høgskoleansatte er det noe frustrasjon over det de opplever som en større og mer byråkratisk

organisasjon.

Tilbakemeldingene viser at det er betydelige kulturforskjeller som skal forenes, både mellom tidligere høgskole- og universitetsmiljø, men også mellom flere gamle universitetsmiljø.

Hva har vi oppnådd? Vi har bidratt til at forslag om å redusere faktorene til undervisning ikke ble vedtatt. Faktor 4 for forelesninger er

hensyn til forskningstid og opptjening til forskningstermin. I siste sommerbrev fra ett av fakultetene kom det varsler om nedbemannings og mulige oppsigelser. Vi fikk et muntlig løfte om at ingen skulle sies opp på grunn av fusjonen, men vi fikk det ikke entydig nok skriftlig i omstillingsavtalen. Vi klarte heller ikke å unngå at valgt ledelse ble erstattet med ansatt ledelse på fakultetsnivå.

«Den prinsipielle linjen til Forskerforbundet har langt på vei vært å ikke ha noen mening om fusjon.»

fortsatt opprettholdt. Vi har fått inn adgang til forskningstermin også for førstelektor og dosent, men ikke universitetslektorer. Vi har fått til en relativt god omstillingsavtale, som har fungert brukbart i forhold til store omstillinger i tekniske og administrative stillinger, men som ikke har hatt tilsvarende betydning for de vitenskapelig ansatte. Vi har bidratt til at forslag om ansatt rektor ikke ble fremmet, selv om det kan ha vært flertall i begge styrene for en slik ordning.

Hva har vi ikke oppnådd? Vi har ikke oppnådd at det er skaffet til veie tilstrekkelig med ekstra midler til fusjonsprosessen. Det har medført et økonomisk press, som har bidratt til at det jevnt over er den dårligste ordningen som er vedtatt, når universitetet og høgskolen hadde ulike ordninger. Kompetansehevsingsprogrammene er dessuten små og vilkårene dårlige på trange budsjetter. Mulighetene til å flytte sin stilling til andre fakulteter eller institutter er langt på vei blokkert av økonomiske grunner. Ingen enheter vil gi fra seg stillinger. Administrasjonsressursen er fortsatt på bare 5 prosent. Annuum har blitt redusert flere steder. Noen steder er det ikke annuum. Vi har ikke klart å få sidestilt førstestillingene med

Hva har vi lært? Medvirkning i fusjonsprosessen er svært arbeidskrevende. Vi har fått begrenset gjennomslag for våre synspunkter. Vi har gjort en brukbar jobb når det gjelder det defensive forsvaret mot forslag om kraftige nedskjæringer og innstramminger. Et godt samarbeid med de andre fagforeningene har styrket oss overfor ledelsen. Det var viktig å involvere Forskerforbundet sentralt i vårt arbeid lokalt. Det gjaldt særlig under utføringen av omstillingsavtalen, der sekretariatet bisto med den juridiske kvalitetssikringen av avtaleteksten. Når staten ikke gir annet enn symbolske ekstra midler til fusjoner, opprettholder den det økonomiske presset på institusjonene til å rasjonalisere og effektivisere virksomheten. Dersom staten hadde gitt flust med ekstra midler, kunne virksomhetene fortsatt som før, med tillegg av fusjonstilskott. Det er en illusjon å tro at staten vil toppfinansiere fusjoner, så lenge de er frivillige. Så lenge fusjonene er frivillige, må man påregne at institusjonene forblir fattige, og at ledelsen vil forsøke å skyve kostnadene nedover i systemet. Da blir nok det defensive forsvaret for brukbare ordninger kanskje viktigere enn å bruke mange krefter på å oppnå nye fordeler.

Er du klasseløs?

Fortvil ikke. Sosiologene har reservert sete til deg i middelklassen.

Bruk et ord som arbeiderklasse i den norske offentligheten, og du blottet ditt politiske ståsted. Bruk begrepet i dannet lag, og folk blir pinlig berørt. Når antologien *Klassebilder*, med bidrag fra 23 samfunnsforskere, likevel makter å gjøre begrepet relevant, skyldes det følgende to ting: Artiklene er velskrevne, og forskerne klarer å formidle det problematiske ved bruken av en verdinøytral gruppebetegnelse, som i beste fall kan oppleves som en kompliment, men som egentlig er en fornærmelse av den involverte part.

Boken tilbyr et tverrsnitt av klasseforskning utført i Norge, samt et par gjestespill fra Sverige og Danmark. Artikkelsamlingen retter seg i første rekke mot sosiologistudentene, men redaktørparet Dahlgren og Ljunggren har også et uttalt mål om å trenge gjennom fagkretsen og nå et bredere publikum. For å få napp i det brede lag har de valgt fenomenet klassereise som teoretisk perspektiv. Det er et godt valg.

Klassereisen har de siste ti årene fått en økende allmenn interesse i Norden gjennom akademikere som Karin Sveens og Ronny Ambjørnsens tematisering av fenomenet, men kanskje særlig grunnet tematikkens sprekraft i de siste årenes skjønnlitterære bestselgere som svenske Åsa Lindborgs selvbiografiske roman *Meg eier ingen* eller Vigdis Hjorts omvendte klassereise i *Hjulskift*.

Sosiologen og forfatteren Lars Ove Seljestads essay med tittelen «I begynnelsen var klassereisa» innleder samlingen med et kontant spikerslag av en sorgmunter og ærlig beskrivelse av sin egen klassereise, hvor han til dels modererer og kommenterer sin egen dannelsesroman *Blind* fra 2005, en roman som nettopp kan hevdes å ha gitt startskuddet for en nylesning av klassetematikken i Norge. Svenske Mats Trondmanns essay «Ubegripelige ting. Når livsbaner stiger og faller» runder av boken med en beskrivelse av skammen forbundet med klassereiser nedover i samfunnshierarkiet.

Bruken av skjønnlitterære virkemidler i disse to selvbiografiske essayene tilfører en emosjonell virkelighetseffekt til artikkelsamlingens mer fagteoretiske og empiriske materiale.

Bokmelderen fikk klump i halset av Trondmanns kyniske utle-

Kenneth Dahlgren,
Jørn Ljunggren (red.)
Klassebilder
Ulikhet og sosial mobilitet i Norge
Universitetsforlaget, 2010
288 sider
Veil. pris: kr 349

ivering av egen familietragedie. Trondmanns forsøk på å begripe og håndtere skammen ved å løfte den fra et privat plan til en samfunnsmessig struktur er hjerteskjærende godt formidlet. At de mer normal-språklige, faktoorienterte artiklene styrkes av følelsesmessig retorikk, er muligens et brudd på vitenskapelighet, men formidlingsteknisk sett er det svært effektivt.

Seljestads bidrag etterfølges av en kjøligere, men like fullt spennende artikkel av May-Len Skilbrei. Hennes artikkel tematiserer kjønn og klassereiser, og kritiserer samtidig bruken av klassereisefortellingen som vitenskapelig materiale. Hun peker på et betimelig problem ved beskrivelsen av egen sosial mobilitet innenfor klassereiselitteraturen. Vitnesbyrdet om livet i arbeiderklassen er skrevet av en som ikke vil være der. I Seljestads tilfelle lengter sannhetsvitnet tilbake, noe som kan bære like galt av sted. Da

står man i fare for å romantisere arbeiderklassen og gjøre den til «den andre», hevder Skilbrei, og synliggjør med det klassefortellingens runddans mellom det å stå utenfor og det å være inni, og det umulige ved å befinne seg på begge steder samtidig. Det er dette som gir temaet slik dialektisk sprekraft. Det er glimrende stoff i underholdningslitteraturrens verden, men som fagstoff byr de innebygde selvmotsigelsene på kunnskapsteoretiske problemer. Videre peker hun på nødvendigheten av å ikke se på sosial mobilitet som en stillstand, men som et aktivt valg: et stille opprør mot å bli satt på sidelinjen.

Opprørstanken følges opp i artikkelen «Middelklasse-makt? Nei takk! Et essay om kulturell motstand» av Kjetil Skogen og Olve Krange. Her blir temperaturen straks høyere. Den er skrevet med både dypt alvor og faglig glimt i øyet. Det som hos Skilbrei beskrives som et stille opprør, blir her forstått som en mer høyløst kulturell motstand. Dette essayet sparker rumpe. Her får nemlig Forskerforbundet og dets medlemmer et saftig spark i baken, muligens ufortjent, men det kan likevel være et godt mentalthygienisk tiltak å spørre seg selv: Er jeg en representant for en «maktglad og pågående samfunnsklasse, som – oftest på statens regning – jobber med å tre sin egen middelklassekultur ned over hodet på folk»?

Forståelsen av at virkeligheten kan være strukturert av krefter utenfor en selv, og at verden kan leses på ulike måter, er en forutsetning for å oppnå makt over sitt eget liv – og andres. Slik sett kan denne boken brukes i machiavel-lisk ånd, men ikke les denne artikkelsamlingen fordi du måtte være politiker, forvalter eller samfunnsforsker eller har andre maktpåliggende behov for å vite litt om hvordan denne arbeiderklassen egentlig tenker. Spørsmålet er snarere: Hvordan tenker du?

AV PER ERIK OLSEN

Nødvendig drama

Elisabeth Beanca Halvorsen
Piker, Wien og klagesang;
Om Elfriede Jelineks forfatterskap
Gyldendal, 2010
241 sider
Veil. pris: kr 349

En prosent av verdensformuen er i kvinnehånd, sier den østerrikske nobelprisvinneren Elfriede Jelinek, «og da må man i tillegg rettferdiggjøre at man er en rødstrømpe. Som om man overhodet kan være noe annet». «Rødstrømpe» er en nødvendig merkelapp for Jelinek, men er ordene Elisabeth Beanca Halvorsen velger til sin sjangeroverskridende bok om Jelineks liv og virke, også *nødvendige*?

«Etter å ha lest den innledende «bruksanvisningen» til debutromanen *wir sind lockvögel baby!* [...], føler jeg meg berettiget til å dekonstruere, rekonstruere og skape et eget (kunst-)verk av Jelineks tekster», skriver Halvorsen i sin egen innledende bruksanvisning i *dramatiseringen* av Jelineks litterære liv. Her presenteres forbeholdene og motivasjonen for de valgene som er gjort. Etter en lengre essayistisk introduksjon åpnes sceneteppet for *Døden og pikene*, et lystspill i fem akter. Det er diktet av Halvorsen, men inspirasjon, sitater og karakterer er hentet fra Jelineks og andres sentrale tekster. Hver akt rundes av med et oppklarende essay.

Dramatiseringen er et originalt og modig valg, men også risikofyllt. Det innebærer å gjøre seg selv mer synlig og utsatt gjennom en demonstrasjon av forståelse og tolkning, framfor mer distanserte analyser. Halvorsen, som er cand. philol. med hovedfag i tysk og mastergrad i faglitterær skriving, risikerer dessuten å provosere ved å utfordre den tradisjonelle biografisjangeren. Provokasjonen kan skygge for Halvorsens formidling av Jelineks temaer, framfor å gjøre dem tydeligere og rikere for oss som lesere.

Det mest slående ved Halvorsens lystspill er den uanstrengte omgangen med sitater. Riktignok er det et etterrettelig noteapparat, men i selve dramaet får replikkene falle befriende lett. Av den

grunn er lystspillet også svært morsom lesning. Morsom på den mørke måten. Et eksempel er når Brigitte, en karakter hentet fra Jelineks *Elskerinnene*, bokstavelig talt er dødelig forelsket; «Jeg DØR hvis Heinz dumper meg!» Da får Undset svare; «Lidelser maa man kunde bære, taus og med rank Ryg. Ellers bør man henge sig.»

Ved å plassere både velkjente og mindre kjente utsagn fra kilder som Simone de Beauvoir, Sigrid Undset, Doris Lessing og Selma Lagerlöf inn i nye kontekster oppstår også nye nyanser av mening. Slik blir det Jelineks idéunivers som behandles og drøftes i lys av andre sentrale skikkelsers idéunivers. Gjennom de nye kontekstualiseringene er det som om Halvorsen evner å åpne opp disse ideene og vise oss hvilken kraft de har, og hvor relevante de er. Det gir boken en klar styrke som sakprosa. Framfor endimensjonalt å fortelle om Jelineks liv og virke, forteller Halvorsen flerdimensjonalt om Jelineks tankeunivers.

Men det jeg liker aller best ved Halvorsens bok, er at hun tar rødstrømpen Jelinek på ramme alvor. Jelinek selv forkaster «kvinnesolidaritet», like fullt argumenter hun for at «kvinner er underkastet et mannsdominert verdissystem». Halvorsens diskurs river med denne boken opp det verdissyste-

met med rota og skaper sitt eget i Jelineks ånd. Det er godt. Det er riktig. Og det er helt *nødvendig*.

AV RAGNHILD FJELLRO

Krønikeskriving for vår tid

Soilikki Vettenranta
Mediegrafi. En metode for å forske på og å undervise i globalisering
Gyldendal Akademisk, 2010
164 sider

Rettl. pris: kr 289

Mediegrafi dreier seg om å skriva historia om sin egen og familiens mediebruk i fleire generasjoner bakover.

Den tradisjonelle krønikeskrivinga vert forsøkt tilpassa vår mediefokuserte samtid, men det vert aldri heilt klart kvifor dette skulle vera viktig.

Mediene sørgjer for at globaliseringsprosessar vert sterkare enn før både i positiv og negativ forstand. Konsekvensane har vorte studert frå til dømes økonomiske og sosiale perspektiv, med teoretikarar som Thomas Hylland Eriksen og Ulrich Beck som viktige

bidragsytarar. Vettenranta tilnærmar seg globaliseringa gjennom å studera folk sin aukande mediebruk, og prøver å setja han inn i eit større kulturhistorisk perspektiv.

Hovuddelen av boka består av grundige og til dels svært lesarvennlege mediegrafiar som er skrivne av masterstudentar i Trondheim. Dei gjorde kvalitative intervju med sine foreldre, beste-foreldre og i nokre tilfelle også oldeforeldre. Gjenlevande personar fungerer som primærkilder, etterkommarar fungerer som sekundærkilder for avdøde personar. Til dømes vert den store chilenske migrasjonen til Noreg på 1970-talet godt illustrert av Lises mediegrafi, der fire generasjonars utdanning, språkkunnskapar og reiseaktivitetar vert kartlagt i detalj.

Dette er ein trippel hermeneutikk, der Vettenranta tolkar studentar som tolkar familiemedlemmer som tolkar liva sine. Informantane vert tvinga til å reflektera over historia til familien, og ho viser seg ofte å vera meir dramatisk enn dei hadde trudd på førehand.

Boka har ein original metode og er på mange måtar eit forfriskande bidrag til den institusjonstru norske medievitenskapen. Eg trur *Mediegrafi* vil kunna fungera godt for masterstudentar dersom kurset eller masteroppgåva føre-

set at personen sjølv gjer ein mediegrafi. Men då måtte forelesaren vera viljug til å satsa 100 prosent på Vettenrantas metode, og ut ifrå kjennskapen min til academia er det lite sannsynleg.

Mediegrafi har ein del svake sider. Dei tre fyrste kapitla blandar saman historie, teori og metode på ein forvirrende måte, pluss at alle mediegrafiane er samla i eit gigantisk kapittel på 94 sider. Sjølv om mediegrafiane er tankevekkande, så vert dei ikkje meir enn enkeltstående historier fortalt på rekke og rad. Her er det ikkje noko klart system i framstillinga, utover at forfattern skriv om det ho synest er mest interessant. Kapitla burde vore skilt tydelegare frå kvarandre, og dei burde vore meir pedagogiske sidan forfattern ynskjer å få fleire til å praktisera metoden.

Det er problematisk at Vettenranta har så stor medynk med folk. Ikkje berre er metoden brukbar for alle menneske, det følest også som alle typar livshistorier har same verdi. Denne humanistiske haldninga gjer at alle mulegheiter for politisk brodd eller normativ dømning vert borte, og dermed vert boka mindre viktig enn ho kunne ha vore.

AV LARS NYRE

Kort fortalt

Aksel Tjora
Kvalitative forskningsmetoder i praksis
Gyldendal Akademisk, 2010
218 sider
Veil. pris: kr 285

Hvordan gjennomføre en god kvalitativ undersøkelse? Denne boka tar utgangspunkt i en rekke gjennomførte forskningsprosjekter samtidig som den introduserer og diskuterer metodenes egenart og anvendelse. Teknikker for datagenerering, slik som observasjon, intervju, dokumentstudier og bruk av Internett presenteres og diskuteres. Tjora er professor i sosiologi ved NTNU.

Gerd von der Lippe
Et kritisk blikk på sportsjournalistikk. Medier og idrett i en globalisert verden
Høyskoleforlaget, 2010
410 sider
Veil. pris: kr 429

Sportsjournalistikk handler først og fremst om følelser, enten idole, seirer eller taper. Blandingen av galskap og entusiasme gjør at mange bryr seg om idrett i mediene. Idrettsheltene gir dessuten næring til våre myter og fantasier. Gerd von der Lippe ser kritisk på sportsjournalistikken i denne boka, som blant annet er beregnet på studenter i idrett og journalistikk. Forfatteren er idrettssosiolog og professor ved Høgskolen i Telemark.

Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.)
Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering
Universitetsforlaget, 2010
224 sider
Veil. pris: kr 329

Andelen som tror på mirakler, er like høy i dag som den var for 20 år siden. Folk som stemmer på høyresiden, er mindre opptatt av religion enn før. Nord-Norge scorer høyt på alle religiøsitetsformer. Dette er noen av funnene som presenteres og behandles i boka, som er redigert av forsker Pål Ketil Botvar og professor Ulla Schmidt. Begge arbeider ved Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO).

Tor Arve Benjaminsen og Hanne Svarstad
Politisk økologi. Miljø, mennesker og makt
Universitetsforlaget, 2010
248 sider
Veil. pris: kr 319

Over hele verden pågår det konflikter om bruk og vern av miljø og naturressurser. Kunnskap om maktforhold er grunnleggende for å forstå miljøspørsmål. Denne boka ser kritisk på kunnskapsproduksjonen innen miljøfeltet og på miljøforvaltningen. Tor A. Benjaminsen er geograf og professor ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Hanne Svarstad er sosiolog og seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Yngre forskere må på banen

EUROPEISK KONKURRANSE: Unge norske forskere fremstår som lite selvstendige sammenlignet med sine europeiske kollegaer. En viktig grunn til det er at veiledere gjør tvilsomme krav på medforfatterskap på den unge forskerens publikasjoner. Denne uheldige praksisen rammer de norske forskerne når de konkurrerer om EU-midler. Det er i den anledning på sin plass å reise spørsmålet om medforfatterskap og promotering av en ny generasjon forskere.

Den 14. oktober i år er første frist for å sende inn søknader til Det Europeiske Forskningsrådets utlysning for såkalte 'oppstarts-midler' (ERC-starting grants). Dette innovative forskningsprogrammet, som ligger plassert under EUs 7. rammeprogram for forskning, har endret forskningsbildet i Europa i positiv favør.

Norge sliter imidlertid med å oppnå suksess på denne arenaen, noe som spesielt gjelder våre yngre forskere (se tabell).

Gjennom ERC-ordningene kan både yngre og etablerte forskere oppnå store bevilgninger til frontforskning innenfor alle fagområder. Det avgjørende kriterium for å bli finansiert er vitenskapelig kvalitet på det foreslåtte forskningsfelt. Dette blir dokumentert gjennom vitenskapelig produksjon og søkerens evne til å formulere et forskningsprosjekt som vil presse forskningsfronten fremover.

Det er stor rift om disse pengene, ikke bare fordi det kan sikre forskerne muligheten til å konsentrere seg om et bestemt vitenskapelig spørsmål over fem år, men også fordi det går betraktelig prestisje i å bli tildelt en slik bevilgning.

ERC-tildeling nummer 1000 gikk i sommer til Dr. Erika von

Mutius ved Ludwig-Maximilians-universitetet i Munchen. EU-kommisjonær Geoghegan-Quinn sa i den anledning at ERC-ordningen nå bygger opp under forskning i verdensklasse, og det i Europa.

Norge har som sagt ikke lyktes spesielt godt i ERC-programmet.

Syv norske forskere er hittil blitt tildelt et såkalt «advanced grants». Inntil 2010 var det, til sammenligning, bare tildelt ett «starting grant» til en yngre forsker ved en norsk vertsinstitusjon. Det var det japaneren Ayumo Tashiro som fikk. Han tilhører forskergruppen til Edvard Moser, som for øvrig leder Kavli-instituttet for hukommelsesbiologi ved NTNU i Trondheim og selv fikk et «advanced grant» i 2008.

Det var først østerrikeren Stefan Lautgeb som fikk dette ene «starting grant» (som én av 299 av 9107 søker!). Men han valgte å flytte sin forskning til California. Dette er nemlig noe du kan gjøre. Får du tilslag, kan du ta med deg pengene og etablere deg hvor du vil. Det var tilfeldig at japaneren Tashiro fra ventelisten også var i Mosers forskningsgruppe.

Ved Universitetet i Bergen (UiB) har om lag 30 yngre forskere søkt om «starting grant» i de tre søknadsomgangene 2007–2010. I år fikk UiB tilslag med en yngre amerikansk forsker, men også han valgte å flytte prosjektet ut av Norge.

Når de utenlandske forskerne som oppnår tilslag, ikke velger å komme til Norge, hvordan skal man da gå videre ved institusjonene for å gjøre det mer attraktivt for utenlandske yngre forskere å komme til Norge? Dette er av avgjørende betydning for hvorvidt vi vil trekke ledende forskere til

oss og samtidig beholde de talentene vi allerede har i forskningsstallen vår.

I ERC er det 25 evalueringspaneler. Flere prominente norske forskere, som for eksempel professor Stein Kunhle (UiB) og rektor Ole Petter Ottersen ved Universitetet i Oslo sitter i disse evalueringspanelene.

Forskningsavdelingen ved UiB er nå i besittelse av en rekke evalueringer av ERC-søknader. På bakgrunn av det materialet kan vi nå se hvilke faktorer som er utslagsgivende for hvorvidt et prosjekt når opp eller blir forkastet.

Her er noen av momentene. ERC-søknadene evalueres av rundt ti personer hvor tre kriterier bestemmer det endelige utfallet. Evalueringsskalaen går fra 1 til 4, der kandidaten gjerne må oppnå 3,5 eller bedre for å ha en reell sjanse til å konkurrere om midlene.

Først gjennomgås søkerens kvalifikasjoner som «Principal investigator» (PI). Denne evalueringen bygger på antall publikasjoner og spesielt den direkte betydningen disse publikasjonene har hatt på relevante forskningsområder. Ofte måles kvaliteten av denne effekten med den såkalte H-indeksen. Denne metoden måler antall siteringer oppnådd av aktuelle publikasjoner. Patenter, priser og lignende kan også tillegges en viss vekt.

En vanlig situasjon er at et fagpanel håndterer om lag 100, og at 20–30 av disse velges ut i første søknadsomgang. Normalt er det panelmedlemmene, bestående av cirka ti internasjonalt rekrutterte forskere, som foretar denne første utvelgelsen. Det er også ofte eksterne evaluatorene i første runde.

I andre søknadsomgang innhentes evalueringer fra eksterne evaluatorene. Antall evalueringer avhenger av flere forhold. Det er grunn til å tro at de som skårer høyt på PI-skåren og første evaluering av prosjektet, har et fortrinn i andre fase av evalueringen.

For starting grants velges om lag 12–14 kandidater i hvert panel ut til en muntlig utspørring. Av de som kommer på intervju, kan opptil to tredjedeler få en kontrakt med ERC i størrelsesorden 15 mil-

lioner kroner fordelt på 5 år. Og nå nærmer vi oss et svært sentralt poeng, nemlig: Hvilke faktorer i evalueringen er avgjørende for de som oppnår tilslaget?

Uavhengighet er et av de fremste evalueringskriteriene. I utlysningsteksten står det: «The PI is the team's lead researcher who has the scientific responsibility for the corresponding project [...] the PI must be independent or, for the ERC Starting Grant, at the stage at which she/he is establishing independence (i.e. beginning to lead or leading an independent research team) or, depending on the field, establishing an independent research programme.»

Begrepe «independence» og «independent» er nevnt 33 ganger i søknadsveiledningen. Videre står det å lese at søkeren skal presentere publikasjoner hvor hun/han står som «hovedforfatter», og at de publikasjonene som er skrevet uten at ph.d.-veiledere står som medforfatter, skal presiseres. Det skal også komme frem hvor mange siteringer disse arbeidene har fått.

I evalueringen av søkerne skal de aktuelle panelene spesielt vurdere hvorvidt prosjektet det søkes finansiering om, vil gjøre 'forskeren i stand til å gå opp en vei som fører til uavhengighet'. Og det er nettopp på spørsmålet om unge norske forskeres uavhengighet at vi sliter. Her er noen eksempler fra evalueringene av de norske søknadene:

– «PI har en relativt beskjeden 'track record' med ingen angivelse av vitenskapelig uavhengighet.»

– «PI har publisert 18 originale artikler. Hun er første- eller sisteforfatter bare til 5 av disse. Det er ikke konkurransedyktig nok.»

– «Kandidaten er i en tidlig fase i overgangen til en uavhengig PI. Hun leder ikke en forskningsgruppe.»

– «PI er i overgangen til å bli en gruppeleder. Men, siden karrieren hovedsakelig er utviklet ved det samme forskningssenteret, gir det tvil om graden av uavhengighet.»

– «Publikasjonshistorikken til søkeren er svært god, men ikke

ANTALL ERC-TILDELINGER I NORDEN.
Status per september 2010

Land	Starting grant	Advanced grant	Bevilgning fra ERC (i mill. NOK)
Norge	1	7	153
Sverige	24	30	793
Danmark	8	8	210
Finland	13	9	308
Island	0	1	20
Totalt	46	55	1 484

KILDE: CORDIS

Forts. s. 39

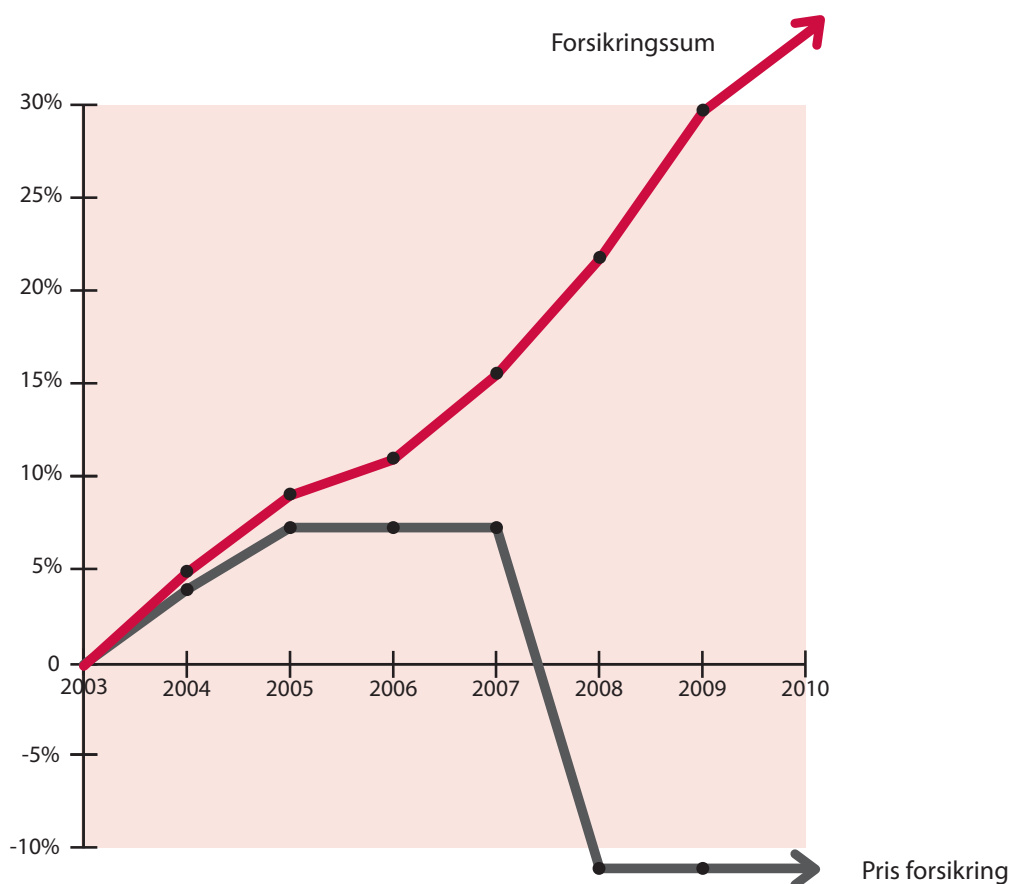
Forskerforbundets livsforsikringer:

Høyere ytelser til lavere priser!

Siden 2003 har forsikringssummen økt med 34 %. Samtidig har prisen sunket med 11 %. *

* Eksempelet gjelder medlem 40 år. Tilsvarende prisnedgang for øvrige alderstrinn.

Forskerforbundets livsforsikringer vil ha uendret pris neste år.
Men forsikringssummen vil fortsette å øke.

Ta kontakt så får du vite mer!

Forskerforbundets forsikringskontor

HiST - Kunnskapen du trenger

I framtida må viktige samfunnsoppgaver løses smartere. Høgskolen i Sør-Trøndelag har kunnskapen som trengs på de fleste samfunnsområder. Vi har kompetanse innenfor teknologi, informatikk, lærer og tolk, økonomi og ledelse og helse og sosialfag. Våre studenter har yrkesnær praksis i samarbeid med offentlige og private arbeidsgivere. HiST er landets nest største høgskole, og er et spennende studie- og arbeidssted.

Rektor

Høgskolen i Sør-Trøndelag søker åremålstilsatt rektor med høy faglig og administrativ kompetanse til å lede institusjonen. Tiltredelse er 01.08.11.

Søknadsfrist: 27.10.10.

Nærmere omtale av stillingen finnes på www.hist.no/stillinger.

Opplysninger om stillingen fås ved å kontakte styreleder Torbjørn Auran, tlf. 911 52 424, eller organisasjons- og personaldirektør Kjell Hansen, tlf. 952 93 052.

Høgskolen i Sør-Trøndelag

N-7004 Trondheim - Tlf.: 73 55 90 00

Kunnskapen du trenger

**HØGSKOLEN
I ÅLESUND**

Høgskolen i Ålesund har 2000 studenter og 200 ansatte. Vi er et sentralt kompetansemiljø i regionen og holder til i flotte lokaler 4 km fra Ålesund sentrum.

Forskningssjef

FoU-aktiviteten ved Høgskolen i Ålesund er i sterk vekst. Det er derfor opprettet stilling som forskningssjef for å styrke og koordinere forskningsaktiviteten.

Stillingen er plassert i stab direkte under høgskoledirektøren og inngår i høgskolens ledergruppe.

Fullstendig utlysningstekst og søknadsskjema på høgskolens hjemmeside www.hials.no.

Søknadsfrist: 18.10.2010.

Høgskolen i Ålesund, Larsgårdsvn. 2, Tel: 70 16 12 00

Krigsskolen er en militær høyskole. Høyskolen tilbyr grunnleggende profesjonsutdanning som skal gi offiserer kunnskap, ferdigheter og holdninger som gjør dem skikket til å løse sine fremtidige oppgaver nasjonalt og internasjonalt. Utdanningen fører frem til bachelorgrad.

Ved Krigsskolen på Linderud i Oslo er det ledig stilling som forskningskoordinator (SKO 1109, forsker)

Krigsskolen ønsker å ansette en forskningskoordinator som har ansvar for igangsetting og gjennomføring av forskningsprosjekter innenfor Krigsskolens kompetanseområder.

Forskningskoordinatoren skal lede og utvikle relevant forskning iht. profesjonens behov og i tråd med Krigsskolens policy for forskning og utvikling. Han/hun skal initiere, yte faglig støtte og koordinere interne FoU aktiviteter.

For hele utlysningen se: www.krigsskolen.no

lysende, og det er relativt få publikasjoner uten at ph.d.-veilederen er medforfatter.»

– «Kandidaten har vist at han er klart uavhengig, med flere sisteforfatterartikler.»

Noe må gjøres. ERC-programmet representerer en ny utfordring for norske forskere, men også en ny mulighet! Yngre forskere har nå anledning til å kvalifisere seg i forskningsfronten i sine respektive fag. Et ERC «starting grant» vil være en døråpner i en sterkt konkurranseutsatt forskningsverden.

Norges forskningsråd kan bidra med å gjenåpne stipendordningen for yngre fremragende forskere som sist hadde utlysning høsten 2006. ERCs tildelinger innen kategorien «starting grants» har vist at land/regioner som allerede har lignende ordninger, gjør det bedre enn land/regioner hvor yngre forskere ikke tidligere har måttet sikte seg inn på denne type konkurranse.

Men yngre forskere trenger også drahjelp fra norske seniorforskere. Det må legges bedre til rette for synligheten av vitenskapelig uavhengighet enn tilfellet er i dag, hvor det faktiske selvstendige arbeidet til en stipendiat fort begraves i et unødvendig langt haleheng av medforfattere. Det er derfor nødvendig og betimelig å ta en åpen og ærlig debatt om hvorvidt dagens praksis for medforfatterskap i ph.d.-avhandlingene i norske forskermiljø er i tråd med internasjonal praksis, og om det eventuelt kan gjøres endringer som gjør norske forskningsmiljøer bedre rustet til å delta i konkurranse om ERC-midler.

Har veilederne egentlig gjort seg fortjent til en plass på forfatterlista eller står de der av andre grunner? Rektor Ole Petter Ottersen har tatt til orde for at Norge skal ha en større del av forskningsmidlene fordelt etter modell av ERC-ordningen, med vekt på fremragende forskning mer enn tematiske program, og at søknadsrutinene for frie midler i Forskningsrådet legges så nært opp til ERC-søknadsrutinene at terskelen for å søke blir mindre.

Nå må våre yngre forskere på banen. Og da må de publisere annerledes enn i dag.

AV JAN PETTER MYKLEBUST
Forskningsavdelingen,
Universitetet i Bergen

GJESTESKRIBENTEN

Nasjonal forskning?

Naturvitenskapene har alltid vært internasjonale. Forskerne sørger for mest mulig samarbeid over landegrensene om å utvikle, vurdere, publisere, diskutere og anvende ny kunnskap. Enkelte kultur- og samfunnsfag har mer nasjonalt orienterte fagmiljøer. Det skyldes emnene, sier man. Likevel diskuteres *internasjonalisering*. Da norsk historieforskning ble evaluert av et internasjonalt panel i 2008, var en av anbefalingene «en oppløsning av den nasjonale fikseringen og den metodologiske nasjonalismen».

Norskfaget i skolen oppfattes gjerne som det mest nasjonale av alle fag. Men i den siste læreplanen er «nasjonal identitet» fjernet fra formålsbeskrivelsen. Nye honnørord er «det internasjonale» og «det globale». Men når ble dette faget nasjonalt?

Forskningsfaget heter *nordisk språk og litteratur*. Navnet kommer av at man fra renesansen og framover overførte metodene fra klassisk filologi til studier av folkespråkene og deres litteratur. Norsk, dansk og svensk ble ansett som dialekter av samme språk. Det var *språkene* som avgrenset emnene, ikke nasjonalstatene.

Utgangspunktet var altså en tvers igjennom internasjonal disiplin, filologien, hvor forskernes internasjonale språk lenge var latin. På 1700-tallet gikk filologene over til å skrive på folkespråkene. Det medførte en demokratisering, men ennå ikke en nasjonalisering.

Det «nasjonale» i norskfaget forbindes gjerne med professor Francis Bull (1887–1974), som fra 1920 innehadde landets eneste lærestol i nordisk litteratur ved Universitetet i Oslo. Inntrykket av at han stod for det «nasjonale», kan skyldes formidlingen og populærutgavene hans. Men Bulls forskning og vitenskapelige praksis viser at faget ennå var internasjonalt. Et eksempel:

Bull redigerte det vitenskapelige tidsskriftet *Edda* fra 1925 til 1961. Han begynte med en storredaksjon med 170 medarbeidere i alle nordiske land og i USA, England, Frankrike, Tyskland og Nederland. Årgangene var større enn i dag, og stoffet var ikke begrenset til nordisk litteratur. Tvert om ble studier av verdenslitteraturen oppmuntret. Arti-

klene kom fra alle kanter og var både på de nordiske språkene og på verdensspråkene.

Nasjonaliseringen kom senere. På begynnelsen av 80-tallet var studiefaget «nordisk» spredt til mange norske læresteder. Ett av dem huset redaksjonen for *Edda*. Der var tidsskriftet i ferd med å sygne hen av stoffmangel. Det var blitt et lokaltidsskrift i konkurranse med andre: *Eigenproduksjon* i Bergen, *Norskraft* i Oslo og *Mot-Skrift* i Trondheim. Titlene viser motstand mot vitenskapelig publisering. Filologisk vitenskap var avløst av en *undervisningsmetode* som først het «nærlesning», senere bare «lesning». Ordet «stensil» var blitt betegnelse på en meritterende publikasjonsform. Men gjevst var det å publisere i kulturtidsskrifter med utopiske navn og nære venner i redaksjonen.

Midt på 80-tallet måtte forlaget gripe inn og be fagmiljøene ta nasjonalt ansvar for *Edda*. I dag kaller det seg «det ledende internasjonale tidsskriftet for litteraturforskning i Norden». Men jeg

vet ikke om forskere utenfor Norge mener det samme.

Opprinnelig er forskningen internasjonal, også i kulturfagene. Forskerne behersket mange språk og hadde utstrakt internasjonal kontakt – så lenge vitenskapen var eliter. Nasjonaliseringen kom med demokratiseringen av høyere utdanning. Med de mange studentene kom de mange lærerne som dannet egne nasjonale laug i hvert fag.

Gunnar Sivertsen,
spesialrådgiver Nifu Step,
Studier av innovasjon,
forskning og utdanning

«Opprinnelig er
forskningen
internasjonal, også i
kulturfagene.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

DIREKTØR VED BERGEN MUSEUM

UNIVERSITETSMUSEET I BERGEN har forskning og formidling som kjerneoppgåver, saman med innsamling, dokumentasjon og bevaring. Museet har fagfelte antropologi, arkeologi, kunst og kulturhistorie, botanikk, geologi og zoologi. Museet har om lag 94 årsverk. Nærare informasjon om Bergen Museum finn ein her: www.uib.no/bergenmuseum.

UNIVERSITETET I BERGEN søker etter ein museumsdirektør som kan medverke til å realisere visjonane for museet i universitetet. Museumsdirektøren skal leie og utvikle museet med konsentrasjon om kjerneoppgåvene forskning, samlingsforvaltning og formidling, og samarbeide med universitetsleiinga om gjennomføringa av Museumsprosjektet 2014. Direktøren skal vurdere intern organisasjons- og leiarstruktur i museet, vidareutvikle organisasjonen i samsvar med museets overordna mål og skape ein positiv og involverande organisasjonskultur.

KVALIFIKASJONSKRAV til stillinga er vitskapeleg kompetanse på professornivå innanfor eit av fagområda ved museet, erfaring som leiar av fagleg verksemd, museumsfagleg kompetanse og gode kommunikasjons- evner og motiverande og inkluderande leiarstil. Direktøren skal vere fagleg og administrativ leiar for museet. Vedkomande skal arbeide innanfor rammer sett av Universitetsstyret og styret ved museet og rapportere til rektor og universitetsdirektør.

NÆRARE OPPLYSNINGAR: Rektor Sigmund Grønmo, tlf: 55 58 20 02, universitetsdirektør Kari Tove Elvbakken, tlf: 55 58 20 00 eller styreleiar ved Bergen Museum, Henrik von Achen, tlf: 55 58 31 20.

**FOR FULLSTENDIG
UTLYSINGSTEKST SJÅ:
WWW.UIB.NO.**

**SØKNADSFRIST:
31.10.2010**

UNIVERSITETET I BERGEN

Utfordrer. Utforsker.

Universitetet i Stavanger (UiS) har 8300 studenter, 1200 ansatte og et mangfold av undervisnings-, forsknings- og formidlingsaktiviteter. Den faglige virksomheten er organisert i tre fakulteter og ved Arkeologisk museum. Mange av de eksternt finansierte forskningsaktivitetene foregår i samarbeid med vårt forskningsinstitutt International Research Institute of Stavanger AS (IRIS). Universitetet ligger i landets mest attraktive region med 300 000 innbyggere. Regionen har gode botilbud, et dynamisk arbeidsmarked og spennende kultur- og fritidsaktiviteter.

Bli med på å utfordre og utforske!

Universitetet
i Stavanger

Instituttleder

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for sosialfag

Direktør – etter- og videreutdanning

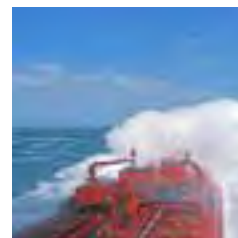
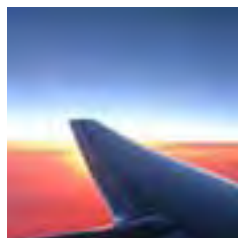
UiS Pluss

Professor II i petroleumsteknologi

Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet, Institutt for petroleumsteknologi

Utforsk jobbmulighetene på www.uis.no

frantz.no

Ønsker du å bidra til økt transportsikkerhet?

Statens havarikommisjon for transport (SHT) har som oppgave å undersøke ulykker og alvorlige hendelser innen sivil luftfart, jernbane, veitrafikk og sjøfart. Formålet er å bedre sikkerheten innen transportsektorene.

SHT byr på spennende og varierte oppgaver, gode muligheter for faglig utvikling og et godt arbeidsmiljø i nye og romslige lokaler i Lillestrøm.

SHT skal styrke sin veiavdeling med

1 stilling som havariinspektør

Søknadsfrist 06.10.2010. Ytterligere opplysninger om stillingene kan rettes til avdelingsdirektør Rolf Mellum, tlf. 63 89 63 41/958 94 802 eller til direktør Grete Myhre, tlf. 63 89 63 02/957 98 099.

Fullstendig kunngjøringstekst og mer om etaten finnes på SHTs nettside www.sht.no

sht

Statens
Havarikommisjon
for Transport

I

FORSKNINGSPOLITISK SEMINAR 2. NOVEMBER

Forskerforbundet arrangerer sitt årlige forskningspolitiske seminar tirsdag 2. november 2010 på hotell Bristol i Oslo. Tema for seminaret er *Midlertidig tilsetning i forsknings-Norge*. Arbeidsgruppen som er satt ned av Kunnskapsdepartementet for å foreslå tiltak for å redusere bruken av midlertidige ansettelser ved universiteter og høyskoler («Tall og tiltak») skal levere sin innstilling mandag 1. november. Statsråd Tora Aasland vil innlede på seminaret og presentere regjeringens politikk på området.

Program og påmeldingsskjema finner du her: www.forskerforbundet.no/seminar.

II

HØGSKOLEN I BODØ KAN BLI UNIVERSITET

NOKUTs styre har vedtatt at Høgskolen i Bodø tilfredsstiller gjeldende standarder og kriterier for universitetsakkreditering. Saken går nå videre til politisk behandling i Kunnskapsdepartementet.

Den sakkyndige komiteen som har vurdert søknaden fra Bodø har enstemmig innstilt på at høyskolen tilfredsstiller alle kriterier slik de framgår av NOKUTs forskrift. Komiteen påpeker imidlertid at det vil være nødvendig med betydelige løft både innen forskning og utdanning for at Høgskolen i Bodø skal utvikle seg til godt universitetsnivå.

III

MER NYTENKING INN I STUDIENE

Sju norske universiteter og høyskoler har fått til sammen 4,4 millioner kroner for å styrke kompetansen innen innovasjon og entreprenørskap i studiene. Disse institusjonene har fått midler: Høyskolene i Oslo, Hedmark, Sør-Trøndelag, Bergen, Vestfold og Buskerud samt NTNU. Midlene skal gå til å styrke kompetansen til fagpersoner, utvikle studietilbud og få fram gode eksempler på hvordan entreprenørskap og innovasjon kan integreres i ulike type utdanninger.

IV

STØTTE TIL STUDENTGRÜNDERE

Kommunal- og regionaldepartementet har bevilget 12,5 millioner kr til 13 høyskoler for å satse på

KURSTILBUD – OKTOBER OG NOVEMBER

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i oktober/november 2010:

- 27.–28.10.10: Kurs i konflikthåndtering, for tillitsvalgte
- 17.–18.11.10: Kurs i opphavsrett, for tillitsvalgte
- 24.–26.11.10: Grunnopplæring trinn I, for nye tillitsvalgte.

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du følge Forskerforbundet på Facebook. Har du en Facebook-konto, gå til www.facebook.com/forskerforbundet og klikk «Liker». Tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

unge studentgründere. Ti prosjekter får penger til å styrke gründerkulturen og utvikle aktiviteter som hjelper studentene til å lage forretning av gode ideer. Gründerpub, idékonkurranser, veiledning av gründere og arbeid med innovasjonsprosjekt sammen med lokalt næringsliv er noen av aktivitetene som nå blir igangsatt.

V

STUDENTER OG FORSKERE KREVER PLAN FOR YNGREBØLGEN

Forskerforbundet og Norsk studentorganisasjon krever at Regjeringen diskuterer en plan for yngrebolgen. Kunnskapsdepartementet har i stortingsmeldinga «Utdanningslinja» lagt fram prognoser for hvordan større ungdomskull og økt studietilbøyelighet kan føre til 33 000 flere studenter i perioden 2010–2013.

– Vi forventer at Regjeringen legger frem en konkret plan for yngrebolgen, og hvordan denne voldsomme veksten skal håndteres, sier leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne og leder i Norsk studentorganisasjon Anne Karine Nymoen. En slik plan må si noe om styrking av utdanningskvaliteten, kompetanseløft for de faglig ansatte og rekruttering av flere forskere i faste stillinger.

VI

OECD: UTDANNING GIR GEVINST

Utdanning lønner seg i kroner og øre, både for individet og for samfunnet. Dette viser OECD-rapporten «Education at a Glance 2010».

– God studiefinansiering, gode muligheter for jobb og høyere lønn gjør at det lønner seg å ta

utdanning i Norge, selv om lønnsforskjellene her er mindre enn i de fleste andre land, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland i en pressemelding.

Også det offentlige tjener på å investere i utdanning. Rapporten «Education at a Glance» viser at de offentlige utgiftene til skole- og studieplasser mer enn oppveies av økte skatteinntekter og reduserte trygdeytelser i fremtiden til de som tar utdanning.

VII

VERDENS INTERNASJONALE LÆREDAG 5. OKTOBER

Verdens internasjonale lærerdag har vært markert 5. oktober hvert år siden 1994. I år markeres dagen under temaet «Recovery begins with teachers». Unesco innstiftet dagen i 1994 for å minnes undertegningen av Unesco/ILO-anbefalingen om lærernes status i 1966. I 1997 ble en tilsvarende anbefaling vedtatt for lærere i høyere utdanning.

Forskerforbundets internasjonale paraplyorganisasjon Education International stiller seg bak oppfordringen om å markere dagen og mener at den gir oss en anledning til å påvirke myndighetene i alle land til å implementere Unesco-anbefalingene.

VIII

FØRSKOLELÆRERUTDANNINGEN MÅ FORBEDRES

En evaluering av førskolelærerutdanningene viser at kvaliteten i dag ikke er slik den burde være. – Jeg forventer at institusjonene nå tar tak i utfordringene, men det er tydelige behov også for en nasjonal innsats, sier statsråd Tora Aasland i en pressemelding.

Hun har fått overlevert evalueringen av førskolelærerutdanningene fra NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen). Evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. NOKUT oppsummerer evalueringen med at førskolelærerutdanningen i Norge holder mål, men at variasjonene er store.

IX

NYTT FRA HOVEDSTYRET

På Hovedstyrets møte 18. september ble det vedtatt en ny handlingsplan for postdoktorer 2010–2012. Planen vil bli publisert i skriftserien og lagt ut på nettsidene. Hovedstyret oppsummerte tariffoppgjørene 2010 og startet drøftingene av krav og forventninger til tariffoppgjørene 2011 og 2012. Prioriteringer i forbindelse med statsbudsjettet 2011 ble diskutert. Hovedstyret ga sin støtte til Forskningsinstituttens fellesarena i sak om effektivisering av søknadsprosessene i Forskningsrådet. Referat fra møtene i Hovedstyret legges ut på www.forskerforbundet.no/hovedstyre.

X

FORSKNINGSBASERT UNDERVISNING

Forskerforbundets Hovedstyre har drøftet begrepet forskningsbasert undervisning og fattet følgende vedtak:

«Prinsippet om forskningsbasert undervisning er et lovfestet krav til undervisningen ved universitetene og høyskolene. Dette innebærer at alle ansatte som er involvert i undervisningen må være ansatt i kombinerte stillinger med rett til FoU. Vitenskapelig ansatte i førstestilling og professorstilling skal bruke minimum 50% av arbeidstiden til FoU, og vitenskapelig ansatte i øvrige kombinerte stillinger skal sikres minimum 30% av arbeidstiden til FoU.

Forskningsbasert undervisning foregår når vitenskapelig ansatte underviser innen sitt forskningsområde eller tilgrensede fagfelt, og når deres forskerkompetanse, forskererfaring og forskerinnstikt betyr noe for undervisningen. Forskningsbasert undervisning kan være formidling av etablert kunnskap, av ny anerkjent kunnskap eller av forskningsresultater som nettopp er blitt kjent. Begre-

pene omfatter også veiledning innen den ansattes fag.»

XI

MØTEPLAN 2011

Forskerforbundets Hovedstyre har fastsatt møteplanen for 2011. Hovedstyret har møter 27. januar, 3. mars, 13.–14. april (med institusjonsbesøk), 16. juni, 15.–18. september (med studietur utenlands), 27. oktober og 15. desember. Det blir møte i Landsrådet 14.–15. mars 2011, mens neste års Forskningspolitisk seminar arrangeres tirsdag 1. november.

XII

NYTT MEDLEM I VALGKOMITEEN

Hovedstyret har valgt Torill Marie Rolfsen som nytt medlem av Forskerforbundets valgkomité 2010–2012 etter Tanya Nymo som trakk seg fra komiteen da hun ble ansatt i det sentrale sekretariatet. Valgkomiteen består etter dette av Randi Godø (Nasjonalmuseet), Arnfinn Nes (Bioforsk), Cecilia Rockwell (Universitetssykehuset Nord-Norge), Sigurd Rysstad (UMB), Ole Jakob Sørensen (Høgskolen i Nord-Trøndelag) og Torill Marie Rolfsen (UiO).

Landsfaderen og professoren

Det har i den senere tid vært satt fokus på det faktum at norsk gass- og oljeproduksjon ser ut til å fases ut tidligere enn antatt. Hva vi skal leve av etter oljealderen, er en påtrengende realitet som stadig rykker nærmere.

19. august ble det avholdt et arrangement på Litteraturhuset med tittelen «Skal forskning være nyttig?» Statsråd Tora Aasland hadde nok forsamlingen med seg da hun hevdet: «Det er klart forskning er nyttig.»

Forskning er av største viktighet og nødvendighet for samfunnet – ikke minst i en tid som krever nytenkning, innovasjon og omstilling i et næringsliv som må tilpasse seg overgangen fra petroleumsbasert økonomi til kunnskapsøkonomi.

Når forskning er så viktig, nyttig og nødvendig, skulle man forvente at forskeren ble ansett som like verdifull for fellesskapet med de konsekvenser dette har for blant annet lønnsvilkår. Så er nok ikke tilfellet.

En rekke undersøkelser viser at lønnsgapet mellom forskere og andre grupper har økt over tid. Statsansatte forskere har et betydelig lavere lønnsnivå enn sammenlignbare kompetansegrupper i privat sektor, og et noe lavere lønnsnivå enn høyt utdannede med tilsvarende generell kompetanse innen andre deler av offentlig sektor. Dette er alvorlig fordi det svekker mulighetene for å få toppkompetanse rekruttert til universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.

Lønn her til lands fastsettes gjennom forhandlinger mellom partene

XIII

GJESTEMEDLEMSKAP

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada, Irland eller Storbritannia får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for. På samme måte vil utenlandske gjesteforskere som er medlem av en søsterorganisasjon i et av disse landene få sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge.

XIV

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

i arbeidslivet. Men det finnes historisk presedens for avvik fra systemet – og det nettopp i tider med store utfordringer og krav til omstillinger. Etter 2. verdenskrig skulle økonomien i landet gjenreises, ny industri etableres, arbeidsplasser bygges og trygges. I denne situasjonen fant regjering og akademia sammen. Daværende rektor ved UiO skapte gjennom samtaler med Einar Gerhardsen forståelse for forskningens viktighet for å realisere regjeringens politikk. Statsministeren viste forståelse for betydningen av forskernes lønns- og arbeidsvilkår – og mot Finansdepartementets ønske tok Gerhardsen initiativet i 1946 til bedring både av lønn og arbeidsbetingelser for professorene. Hva med å la seg inspirere av Arbeiderpartiets historie, Jens Stoltenberg? Hva med å sikre rekrutteringen til norsk forskning i en meget viktig omstillingstid for det norske samfunnet hvor kunnskap skal trumfe alt? Noen skaper kunnskapen. Det så Einar Gerhardsen. Utfordringen er gitt – finnes det politiske ledere som til beste for landet i en slik sak følger i landsfaderens fotspor?

Midlertidig tilsetting

I UH-sektoren er bruken av midlertidig tilsetting dobbelt så høy som gjennomsnittet (9 prosent) for det øvrige arbeidsliv. Mye tyder på at andelen midlertidig tilsatte er høy også i andre deler av forskningssektoren. Betyr dette at det er for mange midlertidig tilsatte i akademia?

Når det gjelder Forskerforbundets medlemmer, så mangler vi oversikt over andelen midlertidige; i vår medlemsregistrering fremgår det ikke hvem som er fast, og hvem som er midlertidig tilsatt. Vi vet at stipendiatmedlemmene utgjør i overkant av 10 prosent av medlemsmassen, og disse er i utgangspunktet midlertidig tilsatt.

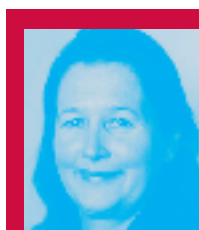
Temaet midlertidighet har fått betydelig interesse også fra de aktørene i Forsknings-Norge som har muligheter til å gjøre noe med det. Det har gitt seg utslag i at dagens politiske ledelse har som uttalt mål å redusere andelen midlertidige stillinger. Dette er fint for de midlertidige; fast stilling er eksempelvis nødvendig for at banken vil låne oss penger til huskjøpet. Men hva med de fast tilsatte? Har vi noe å tjene på denne ryddesjauen? Vil ikke verdien av å ha fast tilsetting gå ned når det er lettere å oppnå fast stilling?

Forestillingen om at det er sulten som driver forskningen videre, og frykten for at tryggheten skal gjøre oss late, vil føre til at mange ser på midlertidighet som en drivkraft. Men er det gitt at en trygg forsker med stillingsvern

er en dårligere forsker?

Det vil kanskje være få som vil slutte seg til en slik hypotese. Mon tro om ikke ideen om at det er sunt å streve litt, likevel lurer i bakgrunnen. Også de tradisjonelle klasseforskjellene, de som er lettere å få øye på ute i Europa, men som også er synlige her hos oss, har betydning. Da de privilegerte klasser var så godt som enerådende i akademia, og det eneste en risikerte hvis resultatene uteble, var tap av prestisje – ikke at det er til å kimse av – da var fast stilling mer en æresbevisning enn et levebrød. Selv om forskere også da tjente penger, var det ikke så prekärt at verken lønn eller stilling var fast, huset var gjerne nedbetalt for flere generasjoner siden.

I 2010 vil vi ha hele befolkningen representert i Forsknings-Norge. Da må stillingsvernet sikres. Når andelen tilsatte med dårlig vern er så høy som nå, skader det hele sektoren; også det lønnsmessige tilbakeslaget i vår sektor tyder på det. Når akademia verken er konkurransedyktig på lønn eller stillingsvern, ja, da er det for mange midlertidig tilsatte. Usikre tilsettingsforhold har – i tillegg til den lave lønna – blitt nok en konkurransemessig ulempe for rekrutteringen til akademia, og det er en ulempe for sektoren og for individet, både de som har fast stilling, og de som er midlertidig tilsatt.

Av
Annelise Brox Larsen,
varamedlem i
Forskerforbundets
hovedstyre

Av Bjarne Hodne,
leder i
Forskerforbundet

Uklare karriereutsikter

Ei utfordring i så måte er unntaket statleg sektor har frå reglane om fast tilsetjing. Medan Uni Research i liten grad har høve til å tilsetje i midlertidige stillingar, kan universitetet forholde seg til eit regelverk som opnar for utstrekt bruk av midlertidighet ifølge Bjarne Meidell, leiar i Forskarforbundet ved UiB.

Han understrekar at sjølv om regelverket opnar for midlertidige tilsetjingar, går ein del så lenge frå den eine arbeidsoppgåva til den andre at dei har krav på ei fast stilling. Også dersom dei midlertidig tilsette utfører arbeidsoppgåver som kan sjåast som permanente, har dei krav på fast stilling ifølge Meidell. Sjølv meiner han at ein også bør ha andre omsyn i tankane når ein vurderer faste versus midlertidige stillingar.

– Dei juridiske sidene ved ei sak er ein ting, men av og til må menneskelege omsyn vege tyngst, seier han.

På Høyden (UiB), 17. september

Ingen plan for yngrebølgen

Den siste budsjettkonferansen om neste års statsbudsjett ble avholdt tirsdag 31. august. Forskerforbundet og Norsk Studentorganisasjon (NSO) fremmet i den forbindelse

krav om at regjeringen tar grep med hensyn til den kommende yngrebølgen.

– Jeg forventer at regjeringen lager en plan for å bygge ut kapasiteten hos utdanningsinstitusjonene. Kvaliteten må sikres samtidig som det må tenkes helhetlig, sier leder Anne Karine Nymo for NSO.

Studentavisa Under Dusken, 7. september

Krever fullfinansiering

– Jeg må si jeg er forskrekket over statsrådets neglisjeringsstrategi, sier Anders Folkestad leder i Unio, der blant annet Forskerforbundet inngår. Folkestad viser til gårdsdagens oppslag i DN, der forskningsminister Tora Aasland sier hun vil beholde dagens finansieringsmodell, og at universiteter og høyskoler selv har ansvar for å ikke ta opp flere studenter enn de har kapasitet til.

– Politikerne har erkjent at vi står overfor en kraftig økning i antall studenter de nærmeste årene. Samtidig er det en villet politikk at flest mulig skal ta høyere utdanning. Da må politikerne også være villig til å betale for det. Dette er ren ansvarsfraskrivning, sier Folkestad.

Dagens Næringsliv, 4. september

Alt du trenger av banktjenester

På nettfilialen finner du dine medlemstilbud og dine priser. Se etter DnB NOR-logoen på www.forskerforbundet.no og klikk. Det kan lønne seg.

Du kan også ringe 04800 eller komme innom et av våre kontorer. Vis til Forskerforbundets avtale.

DnB NOR

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har nærmere 18 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidssstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
 Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
 Kristin Dæhli, NTNU
 Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
 Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet
 Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
 Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
 Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
 Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
 Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
 Arkivleder Kristine K. Brox
 Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
 Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
 Avdelingssjef Bjørn T. Berg
 Rådgiver Jon W. Iddeng
 Forhandlingssjef Frank O. Anthun
 Seksjonsleder Eirik Rikardsen
 Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
 Rådgiver Tanya Nymo
 Rådgiver Kjetil Mørk (vikar)
 Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
 Advokat Brita Alsos
 Advokat Haakon Utne Kierulf
 Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
 Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
 Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
 Organisasjonskonsulent Natasa Duric
 Sekretær Gerd Sandvik
 Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
 Økonomikonsulent Siri Johannessen (vikar)
 Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
 Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
 Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
 Førstesekretær Linda Pettersson
 Sekretær Hans Askildsen
 Sekretær Seija Hjelteig
 Sekretær Lena Holum
 Sekretær Inger Marie Højfeldt
 Sekretær Tore Sandnes

The Toyota Way
Prinsipp #14:
Kontinuerlig forbedring

Toyota Auris HSD
fra kr
258 400,-*

Leasing fra kr
1 450,-**
pr mnd eks mva

Gjelder modell: Auris 5-dørs 1.8
VVT-i Hybrid Elektronisk Trinnløs
automatgirskasse Advance HSD

Toyota in Business™

Auris HSD -først i kompaktklassen med fullhybrid

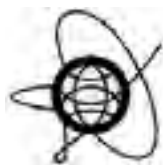
Det ligger i Toyotas grunnfilosofi, Kaizen, at alle ting alltid kan gjøres bedre, og det gjelder også våre biler og deres miljøpåvirkning. Prius har i mange år vært vår ledestjerne på veien mot at våre biler ikke skal påvirke miljøet negativt i det hele tatt, og Hybrid Synergy Drive-motoren har gjort den til verdens mest kjøpte hybridbil. Nå fortsetter vi suksessen ved å også introdusere hybridteknologien i Toyota Auris.

*Veil. pris lev. Oslo. Frakt- og lev.omk. på 8 500,- inkludert i prisen. **Leien er basert på 36 mndr leie/50 000 km. Forskuddsleie 40 000,-. I tillegg kommer termingebyr på kr 85,- og etableringsomkostninger på kr 2 990,-. Alle beløp er eks mva. Med forbehold om trykkfeil.

www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no
www.forskerforum.no

1/10 åpner **Zen Lounge,**
midt i Oslo sentrum.

Life Travel &
Zen Lounge

Massasje, yoga, salatbar m.m.

Les mer: www.zenlounge.no

Les mer om Life Travels spennende høstprogram:
www.lifetravel.no eller ring oss: 22 41 71 10